

Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU28

Minoritetsfrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden som behandlas i betänkandet. Yrkandena gäller judiskt liv i Sverige, romsk inkludering, sanningskommissionen för det samiska folket, samepolitiken och Sametingets konstruktion, rättigheter för nationella minoriteter och urfolk, äldvaskans ställning, teckenspråk som minoritetsspråk, informationscentrum om nationella minoriteter, utvärdering av konsultationslagen, genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken, stöd till organisationer och kontaktyta för dialog mellan Sametinget och riksdagen.

I betänkandet finns 21 reservationer (SD, V, C, MP).

Behandlade förslag

Cirka 35 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Bakgrund	6
Utskottets överväganden.....	8
Judiskt liv i Sverige	8
Romsk inkludering	16
Sanningskommissionen för det samiska folket.....	21
Samepolitiken och Sametingets konstruktion	22
Rättigheter för nationella minoriteter och urfolk	30
Älvdalskans ställning	39
Teckenspråk som minoritetsspråk	44
Informationscentrum om nationella minoriteter	48
Utvärdering av konsultationslagen	51
Genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken	52
Stöd till organisationer	59
Kontaktyta för dialog mellan Sametinget och riksdagen	62
Reservationer	64
1. Judiskt liv i Sverige, punkt 1 (SD).....	64
2. Judiskt liv i Sverige, punkt 1 (V).....	64
3. Judiskt liv i Sverige, punkt 1 (MP).....	65
4. Romsk inkludering, punkt 2 (V).....	66
5. Romsk inkludering, punkt 2 (MP).....	67
6. Sanningskommissionen för det samiska folket, punkt 3 (MP)	68
7. Samepolitiken och Sametingets konstruktion, punkt 4 (MP).....	68
8. Rättigheter för nationella minoriteter och urfolk, punkt 5 (SD)	69
9. Rättigheter för nationella minoriteter och urfolk, punkt 5 (V, MP)	70
10. Älvdalskans ställning, punkt 6 (SD).....	71
11. Älvdalskans ställning, punkt 6 (V, C).....	72
12. Teckenspråk som minoritetsspråk, punkt 7 (SD).....	73
13. Informationscentrum om nationella minoriteter, punkt 8 (V, MP)	73
14. Utvärdering av konsultationslagen, punkt 9 (MP).....	74
15. Genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken, punkt 10 (SD).....	75
16. Genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken, punkt 10 (V)	75
17. Genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken, punkt 10 (C).....	76
18. Genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken, punkt 10 (MP)	77
19. Stöd till organisationer, punkt 11 (C)	78
20. Stöd till organisationer, punkt 11 (MP)	79
21. Kontaktyta för dialog mellan Sametinget och riksdagen, punkt 12 (C)	80
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	81
Motioner från allmänna motionstiden 2022/23	81

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Judiskt liv i Sverige

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 9,

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 5 och

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 14.

Reservation 1 (SD)

Reservation 2 (V)

Reservation 3 (MP)

2. Romsk inkludering

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 4 och

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 13.

Reservation 4 (V)

Reservation 5 (MP)

3. Sanningskommissionen för det samiska folket

Riksdagen avslår motion

2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 2.

Reservation 6 (MP)

4. Samepolitiken och Sametingets konstruktion

Riksdagen avslår motion

2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 1 och 6.

Reservation 7 (MP)

5. Rättigheter för nationella minoriteter och urfolk

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 17,

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 12,

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 15–17 och

2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 7, 8, 15 och 16.

Reservation 8 (SD)

Reservation 9 (V, MP)

6. Älvdalskans ställning

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:81 av Robert Stenkvist och Anders Alftberg (båda SD),

2022/23:418 av Staffan Eklöf (SD),

2022/23:624 av Mathias Bengtsson och Gudrun Brunegård (båda KD),

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 11,

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 7 och
2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 17.

Reservation 10 (SD)

Reservation 11 (V, C)

7. Teckenspråk som minoritetsspråk

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 10 och

2022/23:1326 av Carita Boulwén (SD) yrkande 1.

Reservation 12 (SD)

8. Informationscentrum om nationella minoriteter

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 6 och

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 7.

Reservation 13 (V, MP)

9. Utvärdering av konsultationslagen

Riksdagen avslår motion

2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 5.

Reservation 14 (MP)

10. Genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:901 av Christofer Bergenblock m.fl. (C) yrkande 37,

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 2,

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 3 och

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 8, 9 och 11.

Reservation 15 (SD)

Reservation 16 (V)

Reservation 17 (C)

Reservation 18 (MP)

11. Stöd till organisationer

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 12 och

2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 18.

Reservation 19 (C)

Reservation 20 (MP)

12. Kontaktyta för dialog mellan Sametinget och riksdagen

Riksdagen avslår motion

2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 13.

Reservation 21 (C)

Stockholm den 2 maj 2023

På konstitutionsutskottets vägnar

Ida Karkiainen

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ida Karkiainen (S), Erik Ottoson (M), Hans Ekström (S), Fredrik Lindahl (SD), Mirja Räihä (S), Ulrik Nilsson (M), Per-Arne Håkansson (S), Malin Danielsson (L), Amalia Rud Pedersen (S), Susanne Nordström (M), Jessica Wetterling (V), Gudrun Brunegård (KD), Malin Björk (C), Lars Englund (M), Jan Riise (MP), Lars Johnsson (M) och Victoria Tiblom (SD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet 37 motionsyrkanden om minoritetsfrågor från allmänna motionstiden 2022/23.

Motionsyrkandena avser följande frågor: judiskt liv i Sverige, romsk inkludering, sanningskommissionen för det samiska folket, samepolitiken och Sametingets konstruktion, rättigheter för nationella minoriteter och urfolk, äldvåldskans ställning, teckenspråk som minoritetsspråk, informationscentrum om nationella minoriteter, utvärdering av konsultationslagen, genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken, stöd till organisationer samt kontaktyta för dialog mellan Sametinget och riksdagen.

En förteckning över de behandlade förslagen finns i bilagan till betänkandet.

Bakgrund

Mål för politiken

Målet för politiken för nationella minoriteter är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83). För att bättre kunna följa upp målet bröts det genom den minoritetspolitiska reformen 2010 (prop. 2008/09:158 s. 45–46) ned i följande tre delområden:

- diskriminering och utsatthet
- inflytande och delaktighet
- språk och kulturell identitet.

De insatser och åtgärder som vidtas inom politiken hänför sig till de tre delområdena, och uppföljningen av utvecklingen genomförs och redovisas också inom dessa.

Samepolitikens övergripande mål är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1 utg.omr. 23, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

De nationella minoriteterna och internationella åtaganden

De nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar och de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

Sverige har tillträtt ett antal internationella konventioner som innehåller bestämmelser om nationella minoriteters rättigheter. Det gäller bl.a. FN:s

internationella konventioner om medborgerliga och politiska rättigheter (SÖ 1971:42) respektive barnets rättigheter (SÖ 1990:20), Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2002:2, ramkonvention) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3, språkstadgan).¹

Regeringsformen

Av 1 kap. 2 § femte stycket regeringsformen (RF) följer bl.a. att det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Av sjätte stycket framgår att det samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

Bestämmelsen i 1 kap. 2 § sjätte stycket RF om skydd för vissa minoriteter ändrades 2011 så att det samiska folket särskilt omnämns. I bestämmelsen ges uttryck för vissa särskilt viktiga mål för samhällets verksamhet. Av förarbetena till grundlagsändringen följer att avsikten med att ge bestämmelsen en ny utformning var att tydligare spegla samernas särställning och ge uttryck för att samerna inte bara är en minoritet utan även ett urfolk (prop. 2009/10:80 s. 190).

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk m.m.

Den 1 januari 2010 ersatte den nya lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk tidigare lagar på området i enlighet med förslagen i 2009 års minoritetspolitiska proposition (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272). I lagen föreskrivs vissa grundläggande rättigheter för samtliga fem nationella minoriteter i Sverige och vissa särskilda rättigheter för finsk-, samisk- och meänkielitalande.

Bestämmelser som rör minoritetspolitiken finns även i t.ex. skollagen (2010:800), socialtjänstlagen (2001:453) och språklagen (2009:600).

Sametingslagen

Bestämmelser om Sametinget finns i sametingslagen (1992:1433) och i förordningen (2009:1395) med instruktion för Sametinget.

Konsultationslagen

I lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket finns bestämmelser om det offentligas skyldighet att konsultera Sametinget, och i vissa fall en sameby eller en samisk organisation, innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna.

¹ En mer uttömmande beskrivning av Sveriges internationella åtaganden i fråga om nationella minoriteters rättigheter finns t.ex. i prop. 2017/18:199.

Utskottets överväganden

Judiskt liv i Sverige

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om judiskt liv i Sverige.
Jämför reservation 1 (SD), 2 (V) och 3 (MP).

Motionerna

I partimotion 2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ta fram en nationell strategi för den judiska minoriteten. Målsättningen med strategin bör vara att inrätta förvaltningsområden för jiddisch framledes.

I kommittémotion 2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 9 föreslås ett tillkännagivande om att underlätta judiskt liv i hela Sverige. Motionärerna menar att det bl.a. mot bakgrund av förföljelse och hatbrott behövs ytterligare åtgärder för att stärka den judiska gruppens rättigheter och regeringen bör därför se över detta.

I kommittémotion 2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 14 föreslås ett tillkännagivande om att främja judiskt liv i Sverige. I motionen framhålls bl.a. vikten av att ta hand om och beakta olika utredningars slutsatser på området, främja och synliggöra jiddisch. Motionärerna efterlyser vidare en samlad beskrivning av förutsättningarna för den judiska minoriteten och en kartläggning över judars hinder och möjligheter.

Gällande rätt

Av 1 kap. 2 § femte stycket regeringsformen följer bl.a. att det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Av sjätte stycket framgår att bl.a. etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. I 16 kap. 8 § brottsbalken (BrB) föreskrivs straff för hets mot folkgrupp, och i 16 kap. 9 § BrB föreskrivs straff för olaga diskriminering.

Bakgrund och pågående arbete

Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott

Regeringen beslutade den 24 november 2016 om en nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (Ku106/02629). Syftet med planen är att förebygga och motverka rasism, hatbrott och polarisering i samhället.

Planen utgör en grund och en inriktning för arbetet mot rasism och hatbrott inom särskilt viktiga och strategiska områden som regeringen har identifierat: mer kunskap, utbildning och forskning; förbättrad samordning och uppföljning; ökat stöd och fördjupad dialog med det civila samhället; förstärkt förebyggande arbete på nätet; ett mer aktivt rättsväsende.

I budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 13 avsnitt 4.5) anför regeringen att arbetet med planen fortsätter och att fortsatta insatser ska bidra till att både fördjupa kunskapen inom vissa områden och skapa förutsättningar för att befintlig kunskap tillgängliggörs och används av olika aktörer. Dialog med det civila samhället ingår i arbetet. Regeringen framhåller också att EU:s handlingsplan mot rasism 2020–2025 och EU:s strategi för att bekämpa antisemitism och främja judiskt liv 2021–2030 är viktiga utgångspunkter i arbetet.

Uppdrag till Statskontoret att analysera och följa upp planen

Statskontoret fick i juni 2022 i uppdrag att analysera och följa upp den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (A2022/01003). Av uppdraget framgår att myndigheten ska analysera och bedöma i vilken utsträckning den struktur som planen sätter för arbetet har fungerat för att stödja dess mål om ett mer strategiskt, effektivt och samlat arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. I uppdraget ingår vidare att granska i vilken utsträckning planens mål har bidragit till att förtydliga regeringens styrning och uppföljning av arbetet och hur involverade myndigheter uppfattar den samlade statliga styrningen på området. Statskontoret ska även analysera hur styrningen fungerar i relation till styrningen för de närliggande politikområden som uppmärksammas i planen. Utifrån denna uppföljning och analys ska Statskontoret lämna förslag eller rekommendationer på hur struktur och insatser bör utformas för att främja ett ändamålsenligt och långsiktigt arbete. Statskontoret ska även komma med rekommendationer för hur arbetet kan nå större genomslag på lokal nivå. Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2023.

Arbetet inom EU

Kommissionens handlingsplan mot rasism 2020–2025 (COM(2020) 565) respektive strategi för att bekämpa antisemitism och för att främja judiskt liv 2021–2030 (COM(2021) 615) utgör grunden för EU:s arbete på området.

Handlingsplanen syftar till att på ett konkret sätt lägga fram åtgärder som ska vidtas för att motverka rasism och diskriminering på grund av etnicitet inom unionen och omfattar följande sju övergripande områden:

- den rättsliga ramen för att motverka rasism och diskriminering
- åtgärder inom sysselsättning, utbildning, hälso- och sjukvård, socialt skydd och bostäder
- brottsbekämpande myndigheters arbete
- ett strukturerat arbetssätt genom handlingsplaner
- jämlikhetsdata
- utåtriktat arbete och bemötande
- EU:s institutioners interna arbete.

Strategin utgör en del av kommissionens insatser för att bekämpa alla former av hat, diskriminering och rasism och kompletterar handlingsplanen. Strategin består av följande tre pelare:

- Förebygga och bekämpa alla former av antisemitism.
- Skydda och främja judiskt liv i EU.
- Främja minnet av samt utbildning och forskning om Förintelsen.

Däruöver innehåller strategin avsnitt om EU:s roll i det globala arbetet mot antisemitism och om strategins genomförande.

Samtliga medlemsstater har uppmanats att anta nationella planer och strategier senast 2022.

Det fortsatta arbetet i kampen mot rasism och antisemitism diskuterades vid rådet för rättsliga och inrikes frågor (RIF) den 9–10 mars 2023. Ministrarna redogjorde för vilka åtgärder som vidtagits och ska vidtas på nationell nivå och diskuterade hur rådet kan skapa en framåtblickande strategi i kampen mot rasism och antisemitism.

Åtgärdsprogram för arbetet mot antisemitism

Regeringen beslutade den 30 juni 2022 om ett särskilt åtgärdsprogram för arbetet mot antisemitism (A2021/02215). Programmet syftar till att komplettera den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (se ovan) och innehåller åtgärder för perioden 2022–2024. Arbetet ligger i linje med EU:s handlingsplan mot rasism 2022–2025 och EU:s strategi för att bekämpa antisemitism och främja judiskt liv 2021–2030.

Utredning om en nationell strategi för stärkande av judiskt liv

Regeringen gav den 16 juni 2022 en särskild utredare (landshövding Maria Arnholm) i uppdrag att lämna förslag till en nationell strategi för stärkande av judiskt liv i Sverige med fokus på överföringen av judisk kultur och jiddisch till yngre och framtida generationer (dir. 2022:78). Arbetet ska utföras i nära dialog och samverkan med den judiska minoriteten i Sverige. Utredaren ska bl.a.

- beskriva förutsättningarna för att leva ett judiskt liv i Sverige med utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om skydd för nationella minoriteter och minoritetsspråk
- kartlägga huvudsakliga hinder och möjligheter för den judiska minoriteten att leva ett judiskt liv och föreslå åtgärder i syfte att stärka förutsättningarna för judiskt liv i Sverige
- lämna förslag till en samlad strategi med syfte att säkra fortlevnad och utveckling av judiskt liv i Sverige, med utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om skydd för nationella minoriteter och minoritetsspråk
- lämna förslag om hur strategin ska följas upp och vilken aktör som ska ansvara för uppföljningen.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2023.

Tvärdepartemental statssekreterargrupp

I januari 2023 informerade regeringen om att den inrättat en tvärdepartemental statssekreterargrupp för samverkan om förutsättningarna för den judiska minoriteten i Sverige mot antisemitism. Gruppen leds av statsministerns statssekreterare. Från Regeringskansliet deltar därutöver statssekreterare från Kultur-, Social-, Justitie-, Utbildnings- och Arbetsmarknadsdepartementet. I gruppen ingår vidare representanter från judiska organisationer och församlingar. Representanter för relevanta myndigheter och organisationer samt andra experter kan även utses att ingå i gruppen. Regeringen kommer att fokusera på tre områden för att motverka antisemitism: utbildningsinsatser, öka tryggheten för judar i Sverige och uppmärksamma den judiska kulturen. Utredningen om förslag till nationell strategi för stärkande av judiskt liv i Sverige ska särskilt beaktas i gruppens arbete. Det första mötet kommer att ha fokus på judiska församlingars och organisationers säkerhet.

Sveriges museum om Förintelsen

Regeringen beslutade den 30 september 2021 att ge Statens historiska museer i uppdrag att förbereda och genomföra inrättandet av Sveriges museum om Förintelsen (Ku2021/02054). Museet inrättades formellt den 1 juli 2022. Enligt uppgifter på museets webbplats kommer det under det första året att erbjudas digitala aktiviteter, föreläsningar och program för allmänheten. Det finns ännu inte en särskild plats att besöka. I juni 2023 ska den första utställningen öppna i museets tillfälliga lokal i Stockholm. Museet kommer att finnas i den tillfälliga lokalen under tiden arbetet pågår med att söka efter en permanent lokal för verksamheten, vilket bedöms ta minst fem år.

Forum för levande historia

I budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 17) föreslog regeringen en justerad inriktning för Forum för levande historia (FLH).

Riksdagen hade tidigare fastslagit att FLH ska arbeta med frågor som rör demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen (prop. 2001/02:01 utg.omr. 17, bet. 2001/02:KrU1, rskr. 2001/02:72) samt att myndighetens uppdrag innefattar upplysning om kommunismens brott mot mänskligheten (prop. 2008/09:01 utg.omr. 17, bet. 2008/09:KrU1, rskr. 2008/09:93). Inrättandet av Sveriges museum om Förintelsen föranledde emellertid Regeringskansliet att närmare utreda konsekvenserna för FLH. En särskild utredare gavs därför uppdraget att utreda konsekvenserna för FLH av inrättandet av Sveriges museum om Förintelsen (Ku 2021:A). Utredningen föreslog vissa förändringar och preciseringar av myndighetens uppgifter. Enligt utredningen bör FLH bl.a. ha ett uppdrag som tydligare betonar myndighetens demokratifrämjande verksamhet snarare än att informera om Förintelsen, en uppgift som riskerar att överlappa med verksamhet hos museet. I sammanhanget föreslog utredningen att myndigheten inom ramen för sitt uppdrag särskilt bör öka och fördjupa kunskaper om antisemitism, antiziganism, rasism och intolerans. Regeringen delade utredningens bedömning i båda dessa avseenden. Regeringen föreslog att FLH:s uppdrag ska omfatta frågor som rör demokrati, mänskliga rättigheter och intolerans med utgångspunkt i Förintelsen, kommunistiska regimers och andras brott mot mänskligheten i historien. Riksdagen godkände regeringens förslag (2022/23:KrU1, rskr. 2022/23:69–73).

I regeringens resultatredovisning (prop. 2022/23:1 utg.omr. 1 avsnitt 10.3.3) konstateras att FLH har genomfört en rad insatser som syftar till att främja hågkomsten av Förintelsen samt motverka antisemitism, antiziganism och andra former av rasism, bl.a. inom ramen för den nationella planen mot rasism och liknande former av fientlighet och hatbrott. Myndigheten har vidare samlat in material från överlevande av Förintelsen som ett led i etablerandet av Sveriges museum om Förintelsen samt stärkt förutsättningarna för hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser.

Hågkomst av Förintelsen och Sveriges åtaganden

Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism ägde rum den 13 oktober 2021. Alla delegationer som deltog på forumet inbjöds att presentera åtaganden, s.k. pledges. Regeringens åtaganden består av åtgärder för att främja hågkomsten av Förintelsen och bekämpa antisemitism, antiziganism och andra former av rasism, bl.a. genom satsningar på utbildning, forskning, säkerhet, rättsväsendet och stärkt lagstiftning. Regeringen presenterade för svenskt vidkommande följande åtaganden:

- Inrätta ett museum om Förintelsen.
- Främja utbildning för att förebygga antisemitism och andra former av rasism genom bl.a. ökade resurser till Skolverket och Vetenskapsrådet.
- Bekämpa antisemitism, antiziganism och andra former av rasism online och offline. Bland annat ska en parlamentarisk kommitté tillsättas som ska

undersöka förutsättningarna för en tydligare kriminalisering av förnekelse av Förintelsen.

- Stärka arbetet för romsk inkludering. Bland annat ska ett språkcentrum för jiddisch och romani chib inrättas.
- Förstärkning av säkerhetsbidrag till trossamfund.

Under perioden den 1 mars 2022–28 februari 2023 var Sverige ordförande i International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA), en mellanstatlig organisation för hågkomst, forskning och utbildning om Förintelsen. En prioritering under det svenska ordförandeskapet har varit att följa upp de åtaganden som presenterades på Malmöforumet.

Hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser

Den 16 mars 2023 beslutade regeringen att tilldela medel till svenska kommittén mot antisemitism, Voksenåsen AS och Forum för levande historia för att genomföra och främja hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser. Hågkomstresorna syftar till att öka kunskapen om antisemitism och rasism ur ett historiskt och samtida perspektiv, bland svenska ungdomar och lärare. Totalt tilldelas 6 miljoner kronor för riktade insatser under 2023.

Kommittén om kriminalisering av förnekande av Förintelsen och av vissa andra brott

Regeringen beslutade i oktober 2021 om kommittédirektiv om kriminalisering av förnekande av Förintelsen och av vissa andra brott (dir. 2021:87). Den parlamentariskt sammansatta kommittén har i uppdrag att ta ställning till om det bör införas ett särskilt straffansvar för offentligt urskuldande, förnekande eller flagrant förringande av Förintelsen och vissa andra brott. I uppdraget ingår att lämna författningsförslag om kommittén kommer fram till att ett särskilt straffansvar bör införas, och för det fall att kommittén kommer fram till att ett särskilt straffansvar bör införas, ta ställning till om straffansvaret även ska gälla på det område som skyddas av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen och i så fall lämna författningsförslag.

I juni 2022 beslutade regeringen att utvidga kommitténs uppdrag (dir. 2022:55). Enligt tilläggsdirektivet ska kommittén även ta ställning till om straffansvaret för hets mot folkgrupp uttryckligen bör omfatta dels uppmaning till våld, dels gärningar riktade mot enskilda individer i de skyddade grupperna. Även i denna fråga ska kommittén lämna författningsförslag om den kommer fram till att en ändring bör göras (inklusive eventuella ändringar av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen).

Den 21 april 2023 överlämnade utredningen betänkandet En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp (SOU 2023:17) till regeringen. Utredningen föreslår att lagrummen om hets mot folkgrupp i 16 kap. 8 § brottsbalken och 7 kap. 6 § tryckfrihetsförordning ska ändras. Utredningen framhåller att ändringarna varken innebär en utvidgning av det straffbara

området eller en begränsning av yttrandefriheten. Utredningens förslag innebär således inte att något som nu är tillåtet blir otillåtet.

I fråga om straffbudet om hets mot folkgrupp i brottsbalken föreslår utredningen bl.a. förtydliganden så att bestämmelsen uttryckligen omfattar uppmaningar till våld och tillägg i form av att det införs ett särskilt straffansvar för gärningar som består i bl.a. förnekelse av folkmord. När det gäller det grundlagsskyddade området föreslår utredningen att de ändringar som föreslås i brottsbalken ska införas i det motsvarande straffbudet om hets mot folkgrupp i 7 kap. 6 § tryckfrihetsförordningen och därmed gälla även på de områden som skyddas av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

Utredningen föreslår att ändringen av brottsbalken ska träda i kraft den 1 juli 2024 och att ändringen av tryckfrihetsförordningen ska träda i kraft den 1 januari 2027.

Skärpta straff för brott med antisemitiska motiv

Vid en pressträff i januari 2023 informerade regeringen om att det inom ramen för den aviserade översynen av strafflagstiftningen kommer att ingå ett uppdrag att lämna förslag på hur hatbrott, bl.a. som begås med antisemitiska motiv, ska kunna straffas hårdare. Regeringen anser att hatbrott med antisemitiska motiv i högre grad ska kunna leda till utvisning.

Bidrag för säkerhetshöjande åtgärder

Trossamfund, ideella föreningar och stiftelser, som känner rädsla för våld, hot eller trakasserier kopplat till föreningens verksamhetslokal, kan ansöka om statsbidrag. Kammarkollegiet har i uppdrag att ta emot ansökningar och betala ut stöd om ansökan beviljas. För att stärka säkerheten vid judiska synagogor och andra institutioner samt judiska evenemang och mötesplatser tillfördes ytterligare medel till följd av riksdagens beslut om budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 17, bet. 2021/22:KrU1, rskr. 2022/23:69–73.)

Den 1 september 2022 fick Statskontoret i uppdrag att göra en översyn av statsbidraget (Ku2022/01426). Uppdraget ska redovisas senast den 26 maj 2023.

Tidigare riksdagsbehandling

Motionsyrkanden om arbetet mot antisemitism har behandlats flera gånger av utskottet, senast våren 2022 (bet. 2021/22:KU32). I sitt ställningstagande framhöll utskottet att det är av stor vikt att fortsatta insatser görs för att sprida kunskap om antisemitism och de särskilda föreställningar som är antisemitismens näring samt om förföljelsen mot judar genom historien och fram till våra dagar. Utskottet såg mot bakgrund av det tidigare tillkännagivandet (se vidare nedan) och det arbete som pågår inte skäl att ta något initiativ i enlighet med motionärernas förslag och motionsyrkandet avstyrktes. Företrädarna för Moderaterna reserverade sig.

Våren 2018 beslutade riksdagen, på förslag av konstitutionsutskottet, om ett tillkännagivande till regeringen om arbete mot antisemitism (bet. 2017/18:KU32, rskr. 2017/18:151). Enligt tillkännagivandet ska regeringen fortsätta med insatser som görs för att sprida kunskap om antisemitism och de särskilda föreställningar som är antisemitismens näring. Regeringen ska också kontinuerligt arbeta för att sprida kunskap om förföljelsen mot judar genom historien och fram till våra dagar, och arbetet ska bedrivas på ett sätt som gör att kunskapen når fram till alla delar av den svenska befolkningen. Därutöver ska regeringen utvärdera satsningar på att öka säkerheten vid judiska synagogor och andra institutioner samt judiska evenemang och mötesplatser. Säkerhetsläget ska kontinuerligt följas upp. Regeringen ska även lägga upp arbetet mot antisemitism och för judisk säkerhet i kontinuerlig dialog med det judiska civilsamhället och dess olika företrädare. Dialogen ska föras på ett sätt som fångar upp olika aspekter och tar hänsyn till att situationen vad gäller antisemitism och hotbilder varierar i olika delar av samhället.

I budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 1 avsnitt 10.3.3) redovisade regeringen vad den vidtagit för åtgärder med anledning av riksdagens tillkännagivande. Regeringen anförde att den genomfört flera åtgärder mot antisemitism, bl.a. genom satsningar på utbildning, forskning, säkerhet, rättsväsendet och stärkt lagstiftning. Vidare anförde regeringen att den avser att fortsätta arbetet mot antisemitism men att den mot bakgrund av genomförda åtgärder anser att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Utskottet delade regeringens uppfattning att tillkännagivandet kan anses vara slutbehandlat (bet. 2022/23:KU1 s. 15). I sitt ställningstagande noterade utskottet att regeringen genomfört flera åtgärder mot antisemitism, bl.a. genom satsningar på utbildning, forskning, säkerhet, rättsväsendet och stärkt lagstiftning. Utskottet framhöll samtidigt vikten av att regeringen fortsätter arbetet mot antisemitism. Därtill noterade utskottet att förutsättningarna för hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser har stärkts över tid och anförde att det utgår från att denna verksamhet får fortsatt stöd.

Utskottets ställningstagande

I motionerna föreslås olika översyner för att underlätta judiskt liv i Sverige samt att det ska tas fram en nationell strategi för den judiska minoriteten med målsättningen att inrätta förvaltningsområden för jiddisch.

Utskottet vill liksom tidigare framhålla vikten av arbetet mot antisemitism. Antisemitismen utgör en grogrund för den förföljelse och de hot som funnits genom historien och dessvärre även finns i dag. Utskottet konstaterar att riksdagens tillkännagivande till regeringen om arbetet mot antisemitism nyligen bedömts som slutbehandlat av både regeringen och riksdagen. I samband med redovisningen anförde regeringen att den avsåg att fortsätta arbetet mot antisemitism, något utskottet också framhöll vikten av.

Utskottet noterar att det pågår ett arbete i syfte att stärka judiskt liv i Sverige och mot antisemitism och ser inte skäl att förorda något tillkännagivande i

enlighet med det som föreslås i motionerna. Därför avstyrks motionsyrkandena.

Romsk inkludering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om romsk inkludering.

Jämför reservation 4 (V) och 5 (MP).

Motionerna

I partimotion 2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att inrätta ett förvaltningsområde för romani chib.

I kommittémotion 2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 13 föreslås ett tillkännagivande om att öka romers inkludering. Motionärerna framhåller bl.a. vikten av att främja romskt föreningsliv.

Bakgrund och pågående arbete

EU:s strategiska ramverk för romsk jämlikhet, inkludering och delaktighet

Den 6 oktober 2020 presenterade kommissionen ett strategiskt ramverk för romers jämlikhet, inkludering och deltagande för perioden 2020–2030 (COM(2020) 620). Ramverket utgår från de tre horisontella områdena jämlikhet, inkludering och delaktighet samt omfattar fyra tematiska områden: utbildning, arbete, hälsa och boende. Kommissionen uppmanade medlemsstaterna att anta nationella strategier med utgångspunkt i ramverket senast september 2021. Strategierna ska ha ett starkt fokus på jämlikhet, och arbetet mot antiziganism lyfts särskilt fram. En viktig del av ramverket är romskt deltagande med insatser för kapacitetsbyggande i civilsamhället och stärkt dialog. I ramverket betonas också heterogeniteten inom Europas romska befolkning, och till skillnad från tidigare ramverk på området omfattas också uttryckligen EU:s migranter.

Sveriges strategi för romsk inkludering

I februari 2012 överlämnade regeringen skrivelsen En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032 (skr. 2011/12:56) till riksdagen. Det övergripande målet med strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. I skrivelsen behandlas regeringens bedömningar, mål och förslag till åtgärder inom områdena styrning och kunskapsuppbyggnad, utbildning, bostad, hälsa

och sociala omsorg och trygghet, kultur och språk samt romers organisering och deltagande i det civila samhället.

I skrivelsen framhölls att en regelbunden uppföljning bör göras utifrån verksamhetsspecifika mål inom ett antal områden och att regeringen årligen bör rapportera till riksdagen i budgetpropositionen om utvecklingen när det gäller romsk inkludering (skr. 2011/12:56 s. 17 f.). Strategin behandlades av riksdagen i maj 2012 (bet. 2011/12:KU17, rskr. 2011/12:227).

Länsstyrelsen i Stockholms län har sedan 2012 i uppdrag att samordna och följa upp insatser inom ramen för strategin. I uppdraget ingår att stödja kommuner att utveckla arbetssätt och metoder för romsk inkludering och att se till att dessa kontinuerligt sprids till kommuner, regioner och berörda myndigheter. Kommuners och myndigheters samråd med romska företrädare om arbetssätt och metoder ska särskilt beaktas. Den 19 december 2019 förlängdes uppdraget till perioden 2020–2023.

Kommissionen mot antiziganism, vitbok och utredning om en myndighet för romska frågor

Den 20 mars 2014 tillsatte regeringen en kommission mot antiziganism i syfte att åstadkomma en kraftsamling i arbetet mot antiziganism och överbrygga förtroendeklyftan mellan den romska gruppen och samhället i övrigt (dir. 2014:47). Kommissionen hade bl.a. i uppdrag att samla och sprida kunskap om antiziganism och identifiera och förmedla åtgärder för att motverka och förebygga antiziganism. I mars 2014 presenterades också departementspromemorian Den mörka och okända historien – Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet (Ds 2014:8). Kommissionen mot antiziganism lämnade i juni 2016 sitt slutbetänkande Kraftsamling mot antiziganism (SOU 2016:44).

Därefter har regeringen fattat beslut om att närmare utreda hur ett nationellt center för romska frågor kan inrättas. Enligt uppdragsbeskrivningen ska utredningen särskilt beakta förslagen som lämnats av Kommissionen mot antiziganism. I uppdraget har ingått att föreslå vilka specifika uppgifter centret ska ha med tydliga avgränsningar mot andra berörda myndigheters verksamhet samt att utreda hur romskt deltagande och inflytande i förhållande till centrets uppgifter kan säkerställas. Det har även ingått att undersöka om centret kan inrättas inom ramen för befintlig myndighetsstruktur.

I departementspromemorian Långsiktighet och stadga i arbetet framåt – en myndighet för romska frågor (Ds 2019:15) som överlämnades i juli 2019 görs bedömningen att inrättandet av en ny myndighet för romska frågor skulle skapa den stabilitet och långsiktighet som arbetet med att främja minoriteten romers åtnjutande av de mänskliga rättigheterna är beroende av för att nå framgång. Utredningen föreslår därför att en nämndmyndighet, Myndigheten för romska frågor, inrättas vid en värmyndighet och att den ska ha ett nationellt ansvar att främja arbetet med mänskliga rättigheter för den nationella minoriteten romer. Den nya myndigheten ska driva verksamheten i

nära kontakt med minoriteten romer samt säkerställa en lokal förankring av verksamheten och att verksamheten når en lämplig geografisk spridning.

Enligt uppgift från Regeringskansliet avslutades ärendet om Ds 2019:15 den 27 december 2021.

Budgetpropositionen för 2023

I regeringens resultatredovisning i budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 1 avsnitt 11.3.5) framgår att regeringen i april 2022 beslutade om statsbidrag till kommuner för att genomföra insatser för romsk inkludering (Ku2022/00784) och att en brobyggarutbildning med romsk språk- och kulturkompetens ska tas fram (Ku2022/00786). Vidare redogör regeringen för att det av Länsstyrelsen i Stockholms läns rapport Redovisning av uppdrag att samordna, följa upp och genomföra insatser inom ramen för strategin för romsk inkludering framgår att arbetet inom de kommuner som tidigare arbetat för romsk inkludering nedprioriterats under 2021. Även vissa statliga myndigheter har minskat sitt arbete med romsk inkludering, bl.a. med anledning av pandemin. Samtidigt finns det exempel på myndigheter som har fortsatt sitt arbete. Arbetsförmedlingen har utvecklat en ny service för att kunna erbjuda muntlig och skriftlig kontakt på romani chib. Statens kulturråd har arbetat med en nationell läsambassadör som bidragit till att romer fått ökad tillgång till litteratur, läsning och eget skrivande. Därutöver har olika romska röster och romsk litteratur synliggjorts.

När det gäller regeringens bedömning av måluppfyllelsen och politikens inriktning (avsnitt 11.4 respektive 11.5) konstaterar regeringen att det även fortsättningsvis behövs insatser för att uppnå målet i strategin för romsk inkludering, dvs. att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. Regeringens bedömning är vidare att de medel som tillförts i budgetpropositionen för 2022 ger bättre förutsättningar att uppnå målet. Regeringen avser att fortsätta arbetet med att genomföra strategin.

Årsrapporter om nationella minoriteter och minoritetsspråk

I Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms läns rapport Nationella minoriteter och minoritetsspråk – Minoritetspolitikens utveckling år 2020 lämnades följande förslag till åtgärder när det gäller romsk inkludering:

- Regeringen ska i dialog med den romska minoriteten ta fram långsiktiga lösningar för att säkerställa den romska minoritetens rättigheter när det gäller minoritetsspråkens samtliga delområden. I samband med detta bör även strategin för romsk inkludering ses över.

I årsrapporten som beskriver minoritetspolitikens utveckling 2021 konstateras att regeringens strategi för romsk inkludering haft betydelse, särskilt under de år då strategin förstärktes med statsbidrag. Resultaten från 2020 och 2021 när statliga medel saknades visade att många kommuner som arbetat med strategin

hade svårt att bedriva arbete för att stärka romska frågor. Även flera myndigheters arbete med frågorna avstannade. I rapporten dras slutsatsen att det därför är positivt att regeringen aviserat att det åter tillförs medel till strategin från 2022. Vidare framhålls att det krävs långsiktigt stöd för att arbetet med de romska frågorna ska vara hållbart, vilket också konstaterats i tidigare rapporter.

Uppföljning av strategin för romsk inkludering

Länsstyrelsen i Stockholms län redovisar årligen en uppföljning av strategin för romsk inkludering. I årsrapporten för 2021 presenterade länsstyrelsen ett förslag om att utveckla uppföljningen av strategin. Förslaget bereds inom Regeringskansliet.

I årsrapporten för 2022 konstaterar Länsstyrelsen i Stockholms län att det skett en positiv utveckling av arbetet kring romsk inkludering under 2022, både på myndighetsnivå och genom faktiska insatser runtom i landets kommuner. Myndigheten bedömer dock att det inte räcker och att det finns en risk att målen i regeringens långsiktiga strategi för romsk inkludering inte kommer att uppnås till fullo. I syfte att stärka möjligheterna att nå strategins mål föreslår länsstyrelsen att regeringen

- ger samtliga myndigheter som ingår i länsstyrelsens uppföljningssystem i uppdrag att följa upp utvecklingen inom sina respektive verksamhetsområden och ta fram indikatorer för detta,
- utreder möjligheterna att uppta språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringsgrundlagen
- ger myndigheterna långsiktiga uppdrag och adekvata resurser för att kunna arbeta med strategin inom sina respektive verksamhetsområden
- bibehåller det höjda statsbidraget till kommuner för att främja romsk inkludering åtminstone så länge strategin för romsk inkludering är i kraft, dvs. till 2032
- ser över möjligheten att utforma statsbidraget på ett sätt som möjliggör för kommunerna att arbeta långsiktig
- tilldelar den romska minoriteten motsvarande bidrag för samråd som de sverigefinska och tornedalska minoriteterna
- ger länsstyrelsen permanent finansiering för att kunna arbeta med strategin.

Språkcentrum för romani chib

Institutet för språk och folkminnen (Isof) fick i december 2021 i uppdrag att inrätta och ansvara för språkcentrum för de nationella minoritetsspråken (Ku2021/02483), däribland romani chib. Språkcentrumen ska aktivt främja och stimulera ökad användning av minoritetsspråken i samhället, bistå med sakkunskap, utveckla metoder för att stärka enskildas förutsättningar att bruka och återta språken samt sprida kunskap om revitalisering. Insatser som riktar

sig till barn och ungdomar ska prioriteras särskilt. Språkcentrumens arbete ska utgå från språkbärarnas behov av revitaliseringsinsatser och ske i fortsatt dialog med språkbärarna. Uppdraget ska delredovisas senast den 31 december 2023 och slutredovisas den 1 mars 2025.

Inom ramen för uppdraget genomförde myndigheten öppna samråd i början av 2022. Syftet med dessa var att samla in synpunkter och tankar om vad de nationella språkcentrumen bör arbeta med. Under förra året fanns det även en möjlighet att som privatperson eller organisation nominera kandidater till den styrgrupp som skapats för varje enskilt språkcentrum. Styrgrupperna tillsattes i april 2022. Under 2022 pågick även ett arbete med att bemanna språkcentrumen och hitta lokaler för varje centrum. För att synliggöra språkcentrumens arbete och underlätta kommunikationen kommer språkcentrumen att få egna webbsidor under 2023.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat motioner om romsk inkludering, senast våren 2022 (bet. 2021/22:KU32). Utskottet framhöll då – i likhet med tidigare ställningstaganden – vikten av åtgärder för romsk inkludering, såväl nationellt som inom EU. Vidare välkomnade utskottet regeringens avsikt att fortsätta arbetet mot antiziganism och för romsk inkludering och ansåg inte att det fanns skäl att föreslå något tillkännagivande. Företrädarna för Moderaterna, Vänsterpartiet och Liberalerna reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill framhålla vikten av åtgärder för romsk inkludering, såväl nationellt som inom EU. Utskottet välkomnar att regeringen avser att fortsätta arbetet med att genomföra strategin för romsk inkludering och att insatser inom strategin löpande följs upp.

Mot bakgrund av det arbete som pågår anser utskottet inte att det finns skäl att föreslå något tillkännagivande med anledning av motionsyrkandena. De avstyrks därför.

Sanningskommissionen för det samiska folket

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om sanningskommissionen för det samiska folket.

Jämför reservation 6 (MP).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om sanningskommissionen för det samiska folket. Motionärerna framhåller bl.a. vikten av att kommissionen arbetar i lyhört samförstånd med det samiska folket och att det finns en beredskap att ta hand om kommissionens slutsatser och att riksdagen och regeringen fortsätter att jobba aktivt med en försoningsprocess och lär av andra länder som kommit längre i sitt arbete.

Bakgrund och pågående arbete

Den 12 juni 2019 överlämnade Sametinget en hemställan om att regeringen skulle finansiera en process för att i samarbete med Sametinget inrätta en oberoende sanningskommission om den svenska statens övergrepp mot det samiska folket. Regeringen, som välkomnade en sanningskommission, beslutade i juni 2020 om medel till Sametinget för att genomföra en förankringsprocess hos det samiska folket inför en kommande sanningskommission.

I november 2021 beslutade regeringen om att inrätta en kommitté i form av en sanningskommission, Sanningskommissionen för det samiska folket (Ku 2021:02), vilken ska kartlägga och granska den politik som förts gentemot samerna i ett historiskt perspektiv och dess konsekvenser för det samiska folket (dir. 2021:103). Kommissionen ska vidare synliggöra och sprida kunskap om samernas erfarenheter och kommissionens slutsatser samt lämna förslag på åtgärder som bidrar till upprättelse och främjar försoning och ett livskraftigt samiskt samhälle. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 december 2025. Den 11 april 2022 utsågs kommissionens ordförande och den 3 juni 2022 utsågs kommissionens ledamöter.

Sanningskommissionen för det samiska folket har en egen webbplats där den beskriver sitt arbete. På webbplatsen framgår bl.a. att kommissionen under perioden 2023–2024 bjuder in till samtalsmöten på den svenska sidan av Sápmi och några orter i södra Sverige. Mötena syftar till att sprida information om kommissionens uppdrag, förankra kommissionens arbete hos det samiska folket och skapa dialog. Kommissionen beskriver att tanken är att det ska vara informella möten för samtal där deltagarna får möjlighet till reflektion och dialog om kommissionens uppdrag. Ytterligare ett viktigt syfte med mötena är

att informera om möjligheten att dela sin historia eller berättelse vid en personlig intervju. Sanningskommissionen planerar att besöka 21 orter, men lämnar det öppet för att det kan tillkomma fler orter om kommissionen bedömer att det finns behov av det. Ett första möte hölls i Jokkmokk den 2–3 februari 2023.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2022 behandlade utskottet bl.a. ett par motionsyrkanden om att tillsätta en sanningskommission om det samiska folket (bet. 2021/22:KU32). I sitt ställningstagande konstaterade utskottet att regeringen beslutat om att inrätta en kommitté i form av en sanningskommission och avstyrkte mot den bakgrunden motionsyrkandena. Företrädaren för Vänsterpartiet reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Den av regeringen tillsatta kommittén, Sanningskommissionen för det samiska folket, har nu påbörjat sitt arbete. Kommittén har bl.a. i uppdrag att lämna förslag på åtgärder som bidrar till upprättelse och främjar försoning. Utskottet noterar att kommittén enligt direktiven ska samråda med Sametinget och andra relevanta myndigheter samt organisationer vid genomförandet av uppdraget. Kommissionen ska vidare ha kontakt med företrädare för liknande kommissioner i Sverige och andra länder samt, om den finner det lämpligt, med företrädare för redan genomförda sannings- och försoningskommissioner. Utskottet ser inte skäl att ta något initiativ i enlighet med motionärernas förslag och motionsyrkandet avstyrks.

Samepolitiken och Sametingets konstruktion

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om samepolitiken och Sametingets konstruktion.

Jämför reservation 7 (MP).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att det ska tas fram en samepolitisk färdplan. Motionärerna förordar vidare i yrkande 6 att det ska genomföras en organisatorisk översyn av Sametingets konstruktion.

Gällande rätt

Sametinget

Sametinget inrättades genom beslut av riksdagen 1992 (prop. 1992/93:32, bet. 1992/93:KU17, rskr. 1992/93:114). Propositionen byggde på betänkandet Samerätt och sameting (SOU 1989:41).

Bestämmelser om Sametinget finns i sametingslagen (1992:1433) och i förordningen (2009:1395) med instruktion för Sametinget.

Sametingets plenum har också beslutat om reglering av arbetet i sametingsordningen.

Sametinget är enligt 1 kap. 1 § sametingslagen en särskild myndighet med uppgift att främst bevaka frågor som rör samisk kultur i Sverige. Av 1 § sametingsordningen framgår att Sametinget är ett folkvalt samiskt parlament och att arbetet i Sametingets plenum regleras av sametingsordningen. Sametingets folkvalda organ är uppbyggt på samma sätt som en folkvald församling, dvs. det består av företrädare för grupper eller partier som fått sina mandat i ett val som är organiserat på samma sätt som riksdags- och kommunalvalen.

Sametinget är enligt 2 kap. sametingslagen organiserat som en vald ledamotsförsamling om 31 ledamöter. För ledamöterna finns ersättare. Efter förslag av Sametinget förordnar regeringen ordförande i Sametinget. Vidare finns en styrelse och ett antal nämnder, däribland en valnämnd. Sametinget ska bland tingets ledamöter utse en styrelse om högst sju ledamöter och lika många ersättare som ska sköta den löpande verksamheten för Sametinget. I 3 kap. sametingslagen finns bestämmelser om val till Sametinget. Uppgifter vid val till Sametinget fullgörs även av den centrala valmyndigheten enligt vallagen (2005:837) och av länsstyrelsen i det län där Sametinget har sitt säte.

I propositionen Om samerna och samisk kultur m.m. (prop. 1992/93:32), som låg till grund för Sametingets inrättande, uttalades att Sametinget fick ett drag av kollegial myndighet som exempelvis s.k. nämndmyndigheter eller myndigheter som organiseras som råd med ledamöterna som det egentliga beslutande organet (s. 43). Det framhölls vidare att en församling som Sametinget inte kunde vara samlad i den omfattning som krävdes för att den skulle kunna handlägga de löpande ärendena. Till sitt förfogande gavs därför Sametinget en styrelse som skulle sköta den löpande verksamheten (s. 63). Regeringen uttalade också i lagstiftningsärendet att den var medveten om att lösningen var okonventionell när det gäller en statlig myndighet. Den rymdes dock inom de legala ramarna (s. 35).

Sametingets uppgifter anges i 2 kap. 1 § sametingslagen, och styrelsens uppgifter anges i 2 kap. 4 §. Närmare bestämmelser om styrelsens ansvar och uppgifter framgår av 8–10 §§ förordningen (2009:1395) med instruktion för Sametinget. Av 8 § anges bl.a. att styrelsen beslutar om myndighetens årsredovisning, budgetunderlag och budget samt säkerställer att det vid myndigheten finns en intern styrning och kontroll som fungerar på ett betryggande sätt. Alltsedan Sametinget inrättades har det också funnits en

kanslichef. Kanslichefens ansvar och uppgifter framgår av 12 och 13 §§ i nyss nämnda förordning. Kanslichefen ska bl.a. hålla Sametingets styrelse informerad om verksamheten och förse styrelsen med underlag för beslut och verkställa styrelsens beslut.

Konsultationslagen

Lag (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket trädde i kraft den 1 mars 2022 (prop. 2021/22:19, bet. 2021/22:KU4, rskr. 2021/22:133). Syftet med lagen är att främja det samiska folkets inflytande över sina angelägenheter. Enligt lagen är regeringen och statliga förvaltningsmyndigheter, och från 1 mars 2024 även regioner och kommuner, skyldiga att konsultera Sametinget innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna. I vissa fall ska konsultation även genomföras med en sameby eller en samisk organisation. Skyldigheten att konsultera gäller inte för domstolsliknande nämnder eller organ i förvaltningsmyndigheter som har domstolsliknande uppgifter. Från konsultationsplikten undantas vissa ärendetyper och även vissa andra särskilt angivna fall.

Bakgrund

Samepolitiken och samers inflytande

Det gällande övergripande målet för samepolitiken, som fastställdes av riksdagen i december 2005, är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

Regeringen presenterade 2009 departementspromemorian Vissa samepolitiska frågor (Ds 2009:40), som skulle ligga till grund för en samepolitisk proposition. I förslaget ingick bl.a. en ny rennärlagsstiftning och ett formaliserat samrådsförfarande mellan Sametinget och regeringen. Regeringen valde dock att avvakta med den fortsatta processen sedan bl.a. Sametinget och Svenska Samernas Riksförbund avvisat förslagen, för att invänta konkreta förslag från Sametinget och andra samiska företrädare. Våren 2010 tillsatte Sametinget en parlamentarisk kommitté för att utarbeta ett förslag till en framtida samepolitik. Under 2015 togs nya initiativ i Sametinget för att återuppta processen med att ta fram ett sådant förslag.

Regeringen valde att inte gå vidare med förslagen i promemorian. I stället presenterades en ny promemoria 2017 – Konsultation i frågor som rör det samiska folket (Ds 2017:43). Som tidigare nämnts trädde konsultationslagen i kraft den 1 mars 2022.

Sametingets konstruktion

Regeringen gav hösten 2000 en särskild utredare i uppdrag att analysera Sametingets dåvarande organisation och överväga och lämna förslag till nödvändiga förändringar i såväl sametingslagen som myndighetens

instruktion. Utredaren skulle bl.a. undersöka om det krävdes en tydligare skillnad än den rådande mellan Sametingets olika roller som folkvalt organ och statlig myndighet (dir. 2000:70).

Utredningen presenterade sina förslag i betänkandet Sametingets roll i det svenska folkstyret (SOU 2002:77). Utredningen framhöll att det sedan Sametingets tillkomst hade skett en dynamisk utveckling av samernas folkrättsliga ställning. Det var nu ostridigt att samerna har rätt till en kulturell autonomi och att detta förutsätter en viss grad av självstyre. Detta förändrade synsätt skulle enligt utredningens bedömning möjliggöra en omprövning av Sametingets ställning som myndighet under regeringen (s. 145). Utredningen påpekade vidare att det grundläggande problemet var Sametingets dubbla roller. Det hade till uppgift att driva den samiska politik som kommit till uttryck genom valet till Sametinget trots att det i sin egenskap av myndighet löd under regeringen. Utredningen fann det därför inte ändamålsenligt att Sametinget var en myndighet.

Utredningens förslag behandlades i propositionen Ett ökat samiskt inflytande (prop. 2005/06:86). Även regeringen påpekade att Sametinget är ett folkvalt organ och en myndighet under regeringen, vilket innebär att det har dubbla roller (s. 27). Regeringen ansåg dock att utredningens förslag om att det borde utredas om Sametinget kunde vara ett organ för självstyre inte borde genomföras. Den samiska självbestämmanderätten borde i första hand ökas genom att Sametinget övertog nya myndighetsuppgifter som rör samiska förhållanden. Det fanns därmed inte anledning att utreda om Sametinget kunde vara ett organ för självstyre. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2005/06:KU32, rskr. 2005/06:253). Genom bestämmelser i sametingslagen (2 kap. 1 §) och rennäringslagen (1971:437) överläts ett antal uppgifter som rör samiska förhållanden till Sametinget att besluta om.

I propositionen konstaterade regeringen också att det inom Sametinget förekommit en del interna problem och att en stor del av dessa hänförde sig till en otydlig ansvarsfördelning mellan styrelse och kanslichef (s. 65). Gränsdragningen mellan Sametingets politiska del och den myndighetsutövande delen utgjorde ett problem i verksamheten (s. 67). Vissa förändringar genomfördes efter förslag i propositionen. Det skrevs bl.a. in i sametingslagen (2 kap. 6 a §) att styrelsen var ansvarig för förvaltningen och myndighetsutövningen. I författningskommentaren anfördes att med förvaltningsfrågor avsågs frågor om den fortlöpande verksamheten (s. 80). Bestämmelsen hade en förebild i 3 kap. 13 § i den dåvarande kommunallagen (1991:900). Enligt den paragrafen skulle nämnderna besluta bl.a. i frågor som rörde förvaltningen.

När det gällde ett förslag från utredningen om att Sametingets samtliga uppgifter borde anges i lag konstaterade regeringen att så länge Sametinget var en förvaltningsmyndighet under regeringen, måste denna på vanligt sätt kunna styra förvaltningen genom föreskrifter, direktiv och budgetbeslut. Utredningens förslag i denna del borde därför inte genomföras (prop. 2005/06:86 s. 38).

Mot bakgrund av att Sametinget redovisade överskridanden för budgetåret 2015, och för att Riksrevisionen vid sin årliga granskning avgett en revisionsberättelse med reservation för årsredovisningen 2015, gav regeringen i oktober 2016 Ekonomistyrningsverket (ESV) i uppdrag att analysera Sametingets arbete med intern styrning och kontroll samt användningen av statliga medel. Vidare skulle ESV analysera förutsättningarna för Sametinget att säkerställa att verksamheten bedrivs effektivt utifrån gällande reglering samt hur verksamheten kan effektiviseras. ESV redovisade uppdraget i rapporten *Analys av Sametinget – Finansiering och intern styrning och kontroll* (ESV 2017:6). Bland annat anförde ESV att det delade ansvaret och de ibland oklara ansvarsförhållandena inom Sametinget bidrar till att myndigheten har svårt att uppnå en tillfredsställande intern styrning och kontroll. ESV:s slutsats var därför att det finns grund för ändringar i ansvarsfördelningen. ESV:s övergripande bedömning var att myndighetsförordningens (2007:515) föreskrifter om styrelsemyndigheter skulle vara direkt tillämpliga på Sametinget.

I propositionen *Ändringar i regleringen för Sametinget och sametingsvalet* (prop. 2017/18:287) avvisade regeringen förslagen från ESV. Regeringen konstaterade bl.a. att med ESV:s förslag skulle styrelsen och inte plenum utgöra högsta beslutande organ, och att regeringen i stället för Sametingets plenum skulle förordna, och kunna entlediga, styrelsen. Regeringen menade att förslaget skulle strida mot den grundläggande tanken bakom Sametinget. I propositionen föreslogs att Sametingets plenum även i fortsättningen ska vara det högsta beslutande organet. Det infördes också en ny bestämmelse med innebörden att kanslichefen, som anställs av styrelsen, ska sköta den löpande verksamheten enligt de direktiv och riktlinjer som styrelsen beslutar (4 a §). Vidare följde inte regeringen ESV:s förslag att Sametingets plenum ska utse ordförande. Regeringen anförde att det bör vara den framtida inriktningen att Sametingets plenum förordnar ordförande men att frågan behöver övervägas ytterligare. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2018/19:KU9, rskr. 2018/19:34). Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2019.

Pågående arbete

Frågor om val till Sametinget

Valmyndigheten har i en skrivelse till regeringen (Ku2017/02354) redovisat behov av ändringar i sametingslagen, lagen om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar samt förordningen om utdrag ur databaser vid val och folkomröstningar. Valmyndigheten har under arbetet med valen till Sametinget sett behov av att det görs förtydliganden i dessa författningar. De otydligheter som finns försvårar arbetet för valadministrationen och skapar osäkerhet för både röstberättigade och de partier, grupper och liknande sammanslutningar som ställer upp i valet. Utöver

de behov som framförts har ytterligare förändringsbehov aktualiserats. Regeringen har därför sett behov av att utreda frågor om val till Sametinget.

Den 24 februari 2023 presenterade regeringen departementspromemorian *Frågor om val till Sametinget* (Ds 2023:4). I promemorian föreslås bl.a. ett antal åtgärder för att tydliggöra och förbättra villkoren för grupper, partier eller liknande sammanslutningar som vill delta i sametingsval. Det föreslås även flera förtydliganden av hur röstning och röstmottagning ska gå till vid sametingsval. Förslagen i promemorian rör även bestämmelser om vallokaler, rösträkning och mandatfördelning vid sametingsval. Promemorian innehåller bl.a. förslag till ändringar i sametingslagen (1992:1433) och förordningen (2008:1280) om val till Sametinget. Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2024. Promemorian har remitterats och svar ska ha kommit in till Regeringskansliet senast den 24 maj 2023.

Uppdrag att genomföra en analys av Sametinget

Den 23 mars 2023 beslutade regeringen att ge Statskontoret i uppdrag att utföra en analys av Sametingets verksamhet samt att föreslå åtgärder (Ku2023/00440). Statskontoret ska

- analysera och bedöma hur Sametinget fullgör sitt uppdrag samt använder sina resurser
- analysera ändamålsenligheten och effektiviteten i Sametingets interna ledning, styrning och uppföljning av verksamheten
- analysera Sametingets organisationsform och bedöma hur den påverkar myndighetens förutsättningar att bedriva sin verksamhet effektivt
- analysera andra faktorer som är särskilt viktiga för att Sametinget ska kunna fullgöra sitt uppdrag på ett ändamålsenligt, effektivt och rättssäkert sätt
- bedöma om de åtgärder som Sametinget, i enlighet med regleringsbrevet för budgetåret 2023 (Ku2022/01870), vidtar för att säkerställa att verksamheten präglas av en effektiv intern styrning och kontroll samt god förvaltningskultur ger resultat
- beskriva hur myndighetens målgrupper uppfattar Sametingets resultat.

Utifrån analysen ska Statskontoret föreslå åtgärder för att utveckla Sametingets verksamhet och förbättra resultaten. I uppdraget ingår även att, när så är befogat, jämföra Sametingets verksamhet med den hos relevanta myndigheter och kommuner samt sametingen i Norge och Finland. Statskontoret ska särskilt redogöra för vilka konsekvenser de förslag som lämnas får för det samiska självbestämmandet. Uppdraget ska redovisas senast den 24 november 2023.

Budgetpropositionen för 2023

Riksdagens beslutade mål för samepolitiken följs upp årligen i budgetpropositionen. Resultatredovisningen inom Sametinget och samepolitiken utgår från följande tre bedömningsgrunder:

- insatser för samiskt inflytande och delaktighet
- insatser för utvecklingen av det samiska språkets användning och ställning
- insatser för att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv.

I resultatredovisningen i fråga om insatser för samiskt inflytande och delaktighet (prop. 2022/23:1 utg.omr. 1 avsnitt 7.3.1) påminner regeringen om att lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket trädde i kraft den 1 mars 2022. Konsultationer i enlighet med lagen hade vid tidpunkten för regeringens redovisning genomförts med Sametinget i frågor om rasism och inom rennäringens område. Vidare framhåller regeringen att den beslutat att Sametinget fr.o.m. den 7 mars 2022 ska ingå i Miljömålsrådet vars mandat förlängdes med fyra år till den 6 maj 2026 (M2022/000273).

Regeringen påminner därtill om att den beslutat om direktiv för en sanningskommission för det samiska folket (dir. 2021:103). Vidare nämner regeringen att den fortsatt med att slutföra förhandlingarna av en nordisk samekonvention tillsammans med regeringarna i Finland och Norge och de tre sametingen. Konventionen syftar till att bekräfta och stärka det samiska folkets rättigheter så att samerna kan bevara, utöva och utveckla sin kultur, sina språk och sitt samhällsliv med minsta möjliga hinder av landsgränserna. Sverige har också följt och deltagit aktivt med att främja urfolks rättigheter internationellt, bl.a. inom FN och EU. Sverige har bl.a. prioriterat urfolks deltagande i FN-processer, situationen för människorättsförsvarare samt våld mot flickor och kvinnor. Regeringen påtalar också att Sametinget är remissinstans i ärenden med koppling till den samiska kulturen, inklusive språk, rennäringen och andra samiska näringar.

När det gäller redovisningen av insatser för utveckling av det samiska språkets användning och ställning (prop. 2022/23:1 utg.omr. 1 avsnitt 7.3.2) har Sámi Giellagáldu (de tre sametingens högsta beslutande organ i frågor som rör de samiska språken), som finansieras av Finland, Norge och Sverige, tillförts 5 miljoner kronor årligen 2022–2024 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 17 bet. 2021/22:KrU1, rskr. 2021/22:85). Vidare redovisas att Sametinget på uppdrag av regeringen den 3 september 2020 lämnade ett förslag till handlingsprogram för bevarande av samiska (Ku2020/01895). Ett handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken, däribland samiska, beslutades den 28 april 2022 (Ku2022/00886). Handlingsprogrammet innehåller flera åtgärder med syfte att stärka och främja samiska, exempelvis förstärkt språkvård vid Sametinget, en utvidgning av verksamheten vid Samiskt språkcentrum och ett uppdrag till Sameskolstyrelsen. Handlingsprogrammet omfattar åtgärder om totalt ca 40 miljoner kronor under 2022–2024.

I redovisningen av insatser för att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv (prop. 2022/23:1 utg.omr. 1 avsnitt 7.3.3) anger regeringen att Sametinget under 2021 fördelat 17,4 miljoner kronor till samisk kultur (utg. omr. 17). Utöver ordinarie medel tilldelades Sametinget krisstödsmedel om 17 miljoner kronor till följd av spridningen av covid-19, och de restriktioner som vidtogs med anledning av sjukdomen, att fördela till samiska kulturverksamheter och kulturutövare under 2020 och 2021 samt ytterligare 4 miljoner kronor för återstart efter pandemin och utveckling under 2022.

Enligt regeringens bedömning (prop. 2022/23:1 utg.omr. 1 avsnitt 7.4) bidrar de insatser som har genomförts till uppfyllelse av målet för politikområdet. Samtidigt kvarstår flera utmaningar när det gäller att verka för en levande samisk kultur. Införandet av en konsultationsordning bedöms kunna främja det samiska folkets inflytande över sina angelägenheter. Sametingets deltagande i Miljömålsrådet bedöms förbättra urfolkets möjligheter till inflytande och delaktighet i arbetet för att nå miljömålen. Beslut om finansiering av Sámi Giellagáldu respektive handlingsprogrammet för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken bedöms kunna bidra till att stärka det samiska språket. Vidare bedömer regeringen att de krisstöd och stöd för uppstart som fördelats till följd av spridningen av covid-19 och de restriktioner som vidtogs med anledning av sjukdomen har haft stor betydelse för den samiska kultursektorns möjlighet att klara av den mycket ansträngda situationen.

I fråga om politikens inriktning (prop. 2022/23:1 utg.omr. 1 avsnitt 7.5) framhåller regeringen att den särskilda ställning som det samiska folket har som urfolk ska respekteras och efterlevnaden av de rättigheter som tillkommer dem ska säkerställas. Regeringen anför vidare att den följer det arbete som pågår i sanningskommissionen för det samiska folket.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tillfällen avstyrkt motionsyrkanden om samepolitiken och Sametingets konstruktion. Våren 2012 och 2015 (bet. 2011/12:KU17 och bet. 2014/15:KU16) framhöll utskottet att det är väsentligt att Sametingets roller som folkvalt organ och myndighet under regeringen hålls isär på ett för allmänheten tydligt sätt, och utgick från att regeringen även fortsättningsvis skulle ägna frågan vederbörlig uppmärksamhet. Utskottet har vidare även avstyrkt motionsyrkandena med hänvisning till att regeringen uttryckt sin avsikt att stärka Sametinget (bet. 2011/12:KU17, bet. 2014/15:KU16 och bet. 2018/19:KU24) eller vidtagit åtgärder för att stärka Sametinget (bet. 2017/18:KU32).

Vid den senaste behandlingen av liknande motionsyrkanden våren 2022 (bet. 2021/22:KU32) konstaterade utskottet att regeringens förslag till en konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket beslutades av riksdagen i januari 2022. Utskottet vidhöll i övrigt sin tidigare bedömning och såg inte skäl att ta något initiativ till sådana utredningar som motionärerna

efterfrågade. Motionsyrkandena avstyrktes därför. Företrädarna för Vänsterpartiet och Miljöpartiet reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

I motionen förordas att regeringen ska ta fram en samepolitisk färdplan och att det ska genomföras en organisatorisk analys av Sametingets konstruktion. Utskottet konstaterar att Statskontoret nyligen fått i uppdrag att genomföra en analys av Sametingets verksamhet samt föreslå åtgärder. Utskottet noterar vidare att Sanningskommissionen för det samiska folket bl.a. har i uppdrag att lämna förslag på åtgärder som bidrar till ett livskraftigt samiskt samhälle. Utskottet ser mot denna bakgrund inte skäl att föreslå någon åtgärd med anledning av motionsyrkandena. Yrkandena avstyrks.

Rättigheter för nationella minoriteter och urfolk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om rättigheter för nationella minoriteter och urfolk.

Jämför reservation 8 (SD) och 9 (V, MP).

Motionerna

I partimotion 2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 17 föreslås ett tillkännagivande om stärkta rättigheter för nationella minoriteter och urfolket samerna.

I kommittémotion 2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 12 föreslås ett tillkännagivande om att utreda frågan om urfolk i Sverige. Motionärerna förordar att det ska genomföras en bred utredning för att se över om det finns andra grupper i Sverige som likt samerna uppfyller kraven för att anses utgöra ett urfolk i enlighet med ILO:s konvention nr 169.

I kommittémotion 2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 15 föreslås ett tillkännagivande om att synliggöra tornedalingars kultur och historia och stärka rätten till meänkieli. I yrkande 16 förordas vidare ett tillkännagivande om att satsa på sverigefinnarnas rätt till språk och kultur. Därtill föreslås i yrkande 17 ett tillkännagivande om att stärka urfolket samernas rättigheter.

I kommittémotion 2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om en stärkt samisk rätt till mark och vatten. Vidare förordas i yrkande 8 ett tillkännagivande om den nya renskötselutredningen. Motionärerna framhåller bl.a. behovet av en lagstiftning som ger hela det samiska folket de rättigheter som följer av de internationella konventioner Sverige ställt sig bakom samt vikten av att hitta en modell som fungerar bra på lång sikt och tar alla relevanta intressen i beaktning. I yrkande

15 föreslås ett tillkännagivande om en nordisk samekonvention. Motionärerna framhåller att Sverige måste bidra till att arbetet med en nordisk samekonvention slutförs och ratificeras. I yrkande 16 föreslås vidare ett tillkännagivande om ratifikation av ILO:s konvention nr 169.

Gällande rätt

Regeringsformen

Av 1 kap. 2 § femte stycket regeringsformen (RF) följer bl.a. att det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Av sjätte stycket framgår att det samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Den 1 januari 2010 ersatte den nya lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk tidigare lagar på området i enlighet med förslagen i 2009 års minoritetspolitiska proposition (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272). I lagen föreskrivs vissa grundläggande rättigheter för samtliga fem nationella minoriteter i Sverige och vissa särskilda rättigheter för finsk-, samisk- och meänkielitalande.

Konsultationslagen

I lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket finns bestämmelser om det offentliga skyldighet att konsultera Sametinget, och i vissa fall en sameby eller en samisk organisation, innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna.

Bakgrund

ILO:s konvention nr 169

Inledning

Internationella arbetsorganisationen (ILO) är ett av FN:s s.k. fackorgan med uppgift att bevaka frågor om arbetsvillkor och diskriminering m.m. Inom ramen för denna uppgift bevakar ILO sedan många år ursprungsfolkens arbets- och livsvillkor. ILO utarbetar bl.a. konventioner, och 1989 antogs konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder. Konventionen innehåller ett antal bestämmelser och åtaganden till skydd för ursprungsfolken. Regeringarna i de länder som har anslutit sig till konventionen ska se till att ursprungsfolkens rättigheter skyddas och deras integritet respekteras samt ska samråda med folken om åtgärder som angår dem och skapa förutsättningar för

att de så långt möjligt själva ska kunna bestämma om sin egen utveckling. Ett grundläggande krav är att ursprungsfolken till fullo ska åtnjuta mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, men konventionsstaterna ska även utforma särskilda insatser som främjar de berörda folkens sociala och ekonomiska rättigheter och som skyddar deras andliga och kulturella värden. I konventionen betonas särskilt markens betydelse för ursprungsfolken, och den syftar bl.a. till att staterna ska erkänna ursprungsfolkens rätt till sådan mark som de under lång tid har bebott eller brukat. Konventionen trädde i kraft 1991 och har hittills ratificerats av 24 länder, bl.a. Norge och Danmark.

Utredningar om svensk ratificering av ILO:s konvention nr 169

I mars 1999 överlämnade Utredningen om ILO-konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder sitt betänkande Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige (SOU 1999:25). Utredaren bedömde att Sverige kunde ansluta sig till konventionen men att detta inte borde ske förrän ett antal åtgärder om samernas rätt till mark hade vidtagits, en process som beräknades ta fem år. Enligt utredaren måste för det första den mark som samerna har rätt till enligt konventionen identifieras, och en gränsdragningskommission borde därför tillsättas. För det andra måste omfattningen av samernas jakt- och fiskerätt inom den mark som de traditionellt innehar klarläggas. När dessa frågor har klarats ut kan andra åtgärder vidtas för att samernas rättigheter ska nå upp till den nivå som konventionen kräver. Utredaren menade att det framför allt var en fråga om att stärka samernas skydd mot inskränkningar i renskötselrätten, säkerställa att samerna har tillräckligt med mark för att kunna fortsätta att bedriva rennäring, införa en möjlighet till ersättning från staten för rättegångskostnader i principiellt viktiga mål om samernas markrättigheter samt genomföra en nationell informationskampanj om samerna som ursprungsfolk.

I januari 2002 tillsattes Gränsdragningskommissionen, som redovisade sitt betänkande Samernas sedvanemarkor (SOU 2006:14) i februari 2006. Kommissionens analys av de krav som ILO-konventionen uppställer ledde fram till slutsatser som i väsentliga hänseenden skilde sig från den tidigare utredningens. Kommissionen var ense med utredningen om att konventionen inte ställer krav på en formell äganderätt för att mark som brukas av ursprungsfolket ska hänföras till mark som detta folk traditionellt innehar, men anförde att det finns en miniminivå för de rättigheter som ska gälla. Kommissionen ansåg att denna nivå inte är uppfylld med den renskötselrätt som samerna har enligt rennäringslagstiftningen. Enligt kommissionen kunde det inte uteslutas att det kan finnas områden som vid en svensk anslutning till konventionen – i enlighet med dess krav på äganderätt och besittningsrätt – borde klassas som samernas innehavsmark och som de därmed får rätt att disponera oberoende av rennäringslagstiftningen. Kommissionen anförde vidare att det kan uppfattas som en svaghet i svensk rätt i förhållande till konventionens krav att det saknas ett alternativ till domstolsprövning av frågor om markrättigheterna (s. 29).

Regeringen angav i sin nationella handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009 (skr. 2005/06:95 s. 56) att ambitionen var att ratificera konventionen så snart det låter sig göras. Samtidigt framhölls att en anslutning till konventionen medför att olika rättigheter påverkas med avseende på ett markområde som motsvarar en tredjedel av Sveriges yta och att ett beslut i en fråga av en sådan betydelse inte kan hastas fram. En förutsättning för att ratificera konventionen är att regeringen först inhämtar riksdagens godkännande. Inför riksdagens ställningstagande måste frågor om de rättsliga förutsättningarna vara utredda. Dessutom måste de lagändringar som blir nödvändiga utarbetas.

I den utvärdering av regeringens handlingsplan som redovisades 2011 (SOU 2011:29) gjorde den särskilda utredaren bedömningen att regeringen som en del av en samlad, tydlig och rättighetsbaserad urfolkspolitik bör redovisa en tydlig plan med angivna delmål för hur man ska undanröja eventuella hinder mot en ratificering av ILO-konventionen (s. 37). Här ingår enligt utredaren bl.a. frågan om att få till stånd gränsdragningar som tydliggör samernas traditionella renskötselområden.

Regeringens uttalanden om ILO:s konvention nr 169

I skrivelsen Regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29 s. 46) redogjorde regeringen för sin hållning när det gäller ratificering av ILO:s konvention nr 169. I FN:s råd för mänskliga rättigheters granskning av Sverige 2015 fick Sverige rekommendationer om att ratificera ILO:s konvention nr 169. Sverige accepterade inte dessa. I syfte att stärka samernas rättigheter arbetar regeringen i riktning mot en ratifikation, som dock enligt regeringen ytterst är en fråga för riksdagen. Regeringen har bl.a. i samband med den allmänna ländergranskningen under FN:s råd för mänskliga rättigheter (Universal Periodic Review 2020) upprepat uttalandet att den arbetar i riktning mot att tillträda konventionen, samtidigt som ett tillträde ytterst är en fråga för riksdagen att besluta om (se En konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket, prop. 2020/21:64 s. 21).

FN:s urfolksdeklaration

FN:s deklaration om ursprungsfolkens rättigheter (urfolksdeklarationen) antogs av FN:s generalförsamling den 13 september 2007. Deklarationen är en gemensam politisk viljeförklaring och behandlar bl.a. rätten till självbestämmande, nationalitet, kultur och traditioner, religion, utbildning och landrättigheter. Deklarationen är inte juridiskt bindande. FN:s råd för mänskliga rättigheter noterade 2010 att Sverige stöder urfolksdeklarationen men inte tillämpar de rättigheter den innehåller. Sverige rekommenderades att genomföra deklarationen och etablera mekanismer för detta i samarbete med det samiska folket.

Girjasdomen

Högsta domstolen meddelade dom i målet mellan Girjas sameby och staten den 23 januari 2020 (T 853-18). Målet gällde huruvida samebyn trots lagregleringen i rennäringslagen hade ensamrätt att upplåta småviltsjakt och fiske på samebyns område ovanför odlingsgränsen. Enligt samebyn har den sådan ensamrätt såväl enligt rennäringslagen som på grund av sedvana eller urminnes hävd. Staten hävdade att staten i egenskap av fastighetsägare ensam innehar jakträtten och fiskerätten i området, inklusive rätten att upplåta jakt och fiske till andra. Högsta domstolen ansåg att rennäringslagen inte gav samebyn rätt att upplåta jakt och fiske på det område där samebyn bedriver renskötsel, men att samebyn ändå har en ensamrätt att upplåta jakt och fiske som en följd av urminnes hävd. Högsta domstolen prövade inte frågan om äganderätten till området.

Den 20 februari 2020 antog Sametingets plenum ett uttalande med anledning av Girjasdomen. Av uttalandet framgår bl.a. följande:

Sametinget anser att det måste tillsättas en parlamentarisk utredning med syfte att skapa en modern samepolitik och anpassa lagstiftningen i samiska rättsfrågor till urminnes hävd, sedvana, gällande rättspraxis och till att det samiska folket är både ett folk och ett urfolk med de rättigheter som medföljer. Utredningen måste ha ett deltagande av samtliga riksdagspartier och en genomgående bred samisk representation. Sametinget måste knytas till den parlamentariska utredningen. Samtliga partier i Sametinget ska ges möjlighet att medverka i Sametingets dialog med den parlamentariska utredningen.

Pågående arbete

Utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken

Regeringen beslutade den 23 augusti 2018 att ge en särskild utredare i uppdrag att närmare analysera och föreslå hur ansvaret för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken ska organiseras (dir. 2018:86). Utredaren skulle även föreslå hur det minoritetspolitiska uppföljningssystemet kan förbättras. Syftet med uppdraget var att åstadkomma en ändamålsenlig organisering av uppgifterna för att bidra till en stärkt minoritetspolitik.

Utredningens betänkande Högre växel i minoritetspolitiken – Stärkt samordning och uppföljning (SOU 2020:27) överlämnades i maj 2020.

Utredningen föreslår bl.a. att Institutet för språk och folkminnen (Isuf) ska verka för ökad kunskap och förståelse för de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar och deras rättigheter, Sametinget ska inom ramen för sitt minoritetspolitiska uppdrag verka för ökad kunskap om och förståelse för samer och samiska rättigheter.

Betänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Nordisk samekonvention

I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1 avsnitt 5.4.2) framhölls att en överenskommelse om en nordisk samekonvention träffades i januari 2017 mellan företrädare för de svenska, norska och finländska regeringarna och representanter för de tre nordiska sametingen. Konventionen anger, enligt regeringen, vissa minimirättigheter som staterna kan vidareutveckla och ger verktyg för en förbättrad dialog mellan stat, myndigheter och det samiska folket. Regeringen avvaktade sametingens ställningstagande till en nordisk samekonvention. Regeringen framhöll att den överenskommelse som träffats om en nordisk samekonvention och det pågående arbetet med att etablera en konsultationsordning utgör viktiga steg i arbetet för att nå det övergripande samepolitiska målet och utvecklingen av det gränsöverskridande samarbetet om urfolksrättigheter.

I budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 1 avsnitt 5.4.2) framhölls att regeringen under 2017 gav ett bidrag till Sametinget för att genomföra en förankringsprocess när det gäller det framförhandlade utkastet i förhållande till det samiska folket, partier, organisationer och föreningar (Ku2017/01308/DISK). Regeringskansliet har också tillsammans med de samiska ledamöterna i förhandlingsdelegationen deltagit i informationsmöten om konventionsutkastet i förhållande till det samiska civilsamhället och partierna i Sametinget. Samiskt Parlamentariskt Råd, som är ett samarbetsorgan för sametingen i Norge, Sverige och Finland, har inkommit med en skrivelse och föreslagit vissa förändringar i konventionstexten.

I budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg. omr. 1 avsnitt 7.3.1) anger regeringen att arbetet med att slutföra förhandlingarna av en nordisk samekonvention fortsätter.

Översyn av rennäringslagen

Regeringen meddelade i juli 2020 att en utredning skulle tillsättas för att se över rennäringslagstiftningen. Regeringen menade att Högsta domstolens dom i Girjasmålet tydliggjorde att rennäringslagen från 1971 behöver ses över och anpassas till dagens samhällsstruktur.

Regeringen bjöd in till digitala sakråd och möten inför översynen av rennäringslagstiftningen – med syftet att inhämta synpunkter innan man tog fram direktiv till utredningen.

Regeringen beslutade den 20 maj 2021 att tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté, Renmarkskommittén (N2021:02), med uppdrag (dir. 2021:35) att lämna ett förslag till en ny renskötselag som ska ersätta den nuvarande rennäringslagen (1971:437). Kommittén ska även analysera det samiska folkets rätt till jakt och fiske – såväl för de samer som i dag är medlemmar i samebyar som för dem som inte är det. De förslag som lämnas ska vara förenliga med Högsta domstolens slutsatser i Girjasdomen (NJA 2020 s. 3) och med Sveriges folkrättsliga förpliktelser. Kommittén ska bl.a.

- bedöma inom vilka delar av statligt ägd mark dels inom åretruntmarkerna, dels ovanför den s.k. lappmarksgränsen när renskötsel är tillåten där, som samebyar i förhållande till staten genom urminnes hävd har ensamrätt att upplåta småviltsjakt och fiske
- ta ställning till om ensamrätten till upplåtelser av jakt enbart gäller småviltsjakt eller om den gäller allt vilt
- föreslå hur samebyarna bör vara organiserade
- bedöma om en förlikningsmekanism bör inrättas för att lösa tvister mellan samebyar, markägare och andra nyttjanderättshavare till mark som har med frågor om renskötselrätt att göra
- modernisera språket och förtydliga terminologin i renskösellagstiftningen
 - analysera om en rätt till jakt och fiske även tillkommer de samer som inte är medlemmar i samebyar, och vid behov föreslå författningsreglering eller andra åtgärder för att säkerställa den rätten
- föreslå de ändringar som kan krävas i annan lagstiftning om hänsyn till renskötseln.

Den 16 juni 2022 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv (dir. 2022:58) mot bakgrund av ett tillkännagivande från riksdagen (bet. 2020/21:MJU22, rskr. 2020/21:410). I enlighet med tillkännagivandet ska kommittén

- under sitt arbete med att ta fram sina förslag ta hänsyn, förutom till samernas rättigheter, även till den övriga lokalbefolkningens, däribland den nationella minoriteten tornedalingar, och övriga invånares kultur, traditioner, intressen och behov av att kunna jaga och fiska samt till annan näringsverksamhet såsom skogsbruk och turism
- lämna nödvändiga författningsförslag eller förslag till andra åtgärder som kan motiveras av tilläggsdirektiven.

Enligt de ursprungliga direktiven skulle den del av uppdraget som handlar om att utreda inom vilka delar av statligt ägd mark som samebyar har ensamrätt i förhållande till staten att upplåta småviltsjakt och fiske, och om denna ensamrätt omfattar jakt på annat vilt än småvilt, redovisas i ett delbetänkande senast den 21 november 2022. Utredningstiden i denna del har i och med tilläggsdirektiven förlängts. Deluppdraget ska i stället redovisas senast den 31 augusti 2023. Utredningstiden i övrigt ligger fast. Uppdraget ska således slutredovisas senast den 20 maj 2025.

Sanningskommissionen för det samiska folket

I november 2021 beslutade regeringen om att inrätta en kommitté i form av en sanningskommission för det samiska folket (dir. 2021:103). Kommissionens uppdrag och arbete har beskrivits närmare ovan i avsnittet Sanningskommissionen för det samiska folket.

Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset

Regeringen beslutade i mars 2020 om direktiv till en kommitté i form av en sannings- och försoningskommission för granskning av kränkningar och övergrepp mot tornedalingar, kväner och lantalaiset (dir. 2020:29). Kommittén ska utreda den assimileringspolitik som bedrevs av svenska staten under 1800- och 1900-talen samt verka för att minoritetens historiska erfarenheter synliggörs. Syftet är att bidra till att ge minoriteten en kollektiv upprättelse, främja försoning och motverka att något liknande händer i framtiden. Kommissionen ska bl.a.

- kartlägga och granska assimileringspolitiken och dess konsekvenser för minoriteten, grupper inom minoriteten och enskilda
- sprida information för att öka kunskapen om minoriteten och dess historiska erfarenheter
- lämna förslag till fortsatta insatser för att bidra till upprättelse och främja försoning.

I ett delbetänkande (SOU 2022:32) redogör kommissionen för sitt pågående arbete och beskriver de olika tematiska områden som den arbetar med inför slutrapporteringen. Uppdraget har vid två tillfällen förlängts (dir. 2021:49 och dir. 2023:15) och ska slutredovisas senast den 15 november 2023.

Språkcentrum och handlingsprogram

Som tidigare nämnts i avsnittet Romsk inkludering har Institutet för språk och folkminnen regeringens uppdrag att ansvara för språkcentrum för de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib under perioden 2022–2024. Samiskt språkcentrum har också förstärkts för 2022 (Ku2021/02357). Språkcentrumen ska aktivt främja och stimulera ökad användning av minoritetsspråken i samhället, bistå med sakkunskap, utveckla metoder för att stärka enskildas förutsättningar att bruka och återta språken samt sprida kunskap om revitalisering. Insatser som riktar sig till barn och ungdomar ska prioriteras särskilt. Språkcentrumens arbete ska utgå från språkbärarnas behov av revitaliseringsinsatser och ske i fortsatt dialog med språkbärarna. Uppdraget ska delredovisas senast den 31 december 2023 och slutredovisas den 1 mars 2025.

Regeringen beslutade i april 2022 om Handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken (Ku2022/00886). Handlingsprogrammet utgör ett helhetsgrepp kring främjande av minoritetsspråken och lägger fast inriktningen för regeringens arbete på området.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tillfällen avstyrkt motioner om ratificering av ILO:s konvention nr 169 med motiveringen att det är angeläget att ILO-konventionen

inte ratificeras innan de rättsliga förutsättningarna och konsekvenserna av en ratificering är utredda (se t.ex. bet. 2014/15:KU16). Hösten 2017 hänvisade utskottet bl.a. till Utredningen om en stärkt minoritetspolitik och promemorian från Kulturdepartementet om en ny konsultationsordning och såg inte skäl att ompröva sitt tidigare ställningstagande i frågan (bet. 2017/18:KU6).

Under våren 2018 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om att FN:s urfolksdeklaration borde genomföras i Sverige (bet. 2017/18:KU32). Utskottet noterade att regeringen hade vidtagit åtgärder för att stärka Sametinget genom att det ges en större delaktighet i beslut av väsentlig betydelse för samerna, bl.a. i arbetet med den nya konsultationsordningen och en nordisk samekonvention.

Våren 2019 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om att ILO:s konvention nr 169 borde ratificeras, om att FN:s urfolksdeklaration borde genomföras, om stärkt samisk rätt till mark och vatten samt om en nordisk samekonvention (bet. 2018/19:KU24). När det gäller motionsyrkanden om ILO:s konvention nr 169 och FN:s urfolksdeklaration vidhöll utskottet sina tidigare ställningstaganden. I fråga om motionsyrkanden om stärkt samisk rätt till mark och vatten och om en nordisk samekonvention noterade utskottet det förhandlingsarbete som pågick.

Våren 2021 avstyrkte utskottet liknande motionsyrkanden (bet. 2020/21:KU25). Utskottet noterade i sitt ställningstagande det arbete som pågår bl.a. med anledning av Girjasdomen och när det gäller en nordisk samekonvention.

Även våren 2022 avstyrkte utskottet liknande motionsyrkanden (bet. 2021/22:KU32). Utskottet vidhöll sina tidigare ställningstaganden när det gäller ILO:s konvention nr 169 och FN:s urfolksdeklaration. I fråga om motionsyrkanden om stärkt samisk rätt till mark och vatten noterade utskottet regeringens fortsatta arbete med att slutföra förhandlingarna av en nordisk samekonvention och regeringens beslut om att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att bl.a. analysera det samiska folkets rätt till jakt och fiske och lämna förslag till en ny renskötsellag. Företrädare för Vänsterpartiet och Miljöpartiet reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sina tidigare ställningstaganden när det gäller ILO:s konvention nr 169 och FN:s urfolksdeklaration. Detsamma gäller ställningstaganden om stärkt samisk rätt till mark och vatten och en nordisk samekonvention. Utskottet konstaterar att en parlamentariskt sammansatt kommitté, Renmarkskommittén, bl.a. har i uppdrag att analysera det samiska folkets rätt till jakt och fiske och att arbetet med att slutföra förhandlingarna av en nordisk samekonvention fortsätter. Utskottet konstaterar vidare att utredningen om uppföljningen av minoritetspolitiken bereds inom Regeringskansliet och att det pågår ett arbete inom ramen för Sanningskommissionen för det samiska folket.

När det gäller förslagen om att synliggöra tornedalingars kultur och historia och stärka rätten till meänkieli samt att satsa på sverigefinnarnas rätt till språk och kultur noterar utskottet följande. Institutet för språk och folkminnen har i uppdrag att ansvara för språkcentrum för de nationella minoritetsspråken, däribland meänkieli och finska, och i april 2022 beslutade regeringen om ett handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken. Härutöver bedrivs arbete av Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset.

Sammantaget ser utskottet inte skäl för något tillkännagivande i enlighet med vad som föreslås i motionerna som därför avstyrks.

Älvdalskans ställning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om älvdalskans ställning.
Jämför reservation 10 (SD) och 11 (V, C).

Motionerna

I partimotion 2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör få i uppdrag att utreda älvdalskans position och se över möjligheten för älvdalskan att bli ett minoritetsspråk.

I kommittémotion 2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 11 föreslås ett tillkännagivande om att utreda för- och nackdelar med att inrätta älvdalska som ett minoritetsspråk.

I kommittémotion 2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 17 föreslås ett tillkännagivande om att älvdalska bör erkännas som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige enligt Europarådets fördrag.

I motion 2022/23:81 av Robert Stenkvist och Anders Alftberg (båda SD) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör verka för att bevara, levandegöra och erkänna språket älvdalska som ett minoritetsspråk.

I motion 2022/23:418 av Staffan Eklöf (SD) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör överväga att genomföra en översyn när det gäller älvdalskans ställning.

I motion 2022/23:624 av Mathias Bengtsson och Gudrun Brunegård (båda KD) föreslås ett tillkännagivande om att i enlighet med Europarådets ministerråds rekommendation initiera en oberoende granskning av älvdalskans ställning enligt Europarådets konvention om landsdels- och minoritetsspråk samt redovisa vilka åtgärder som bör vidtas för att skydda älvdalskans överlevnad.

Gällande rätt

Av 2 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk följer att älvdalskan inte har getts status som minoritetsspråk.

Bakgrund

Minoritetsspråkskonventionen

Regeringen beslutade i januari 2000 att ratificera den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, minoritetsspråkskonventionen. Enligt konventionen definieras landsdels- eller minoritetsspråk som ett språk som av hävd används i ett visst territorium inom en stat, av medborgare i den staten som utgör en grupp som till antalet är mindre än resten av befolkningen i den staten, och som är annorlunda än det eller de officiella språken i den staten. Det innefattar inte vare sig dialekter av det eller de officiella språken i staten eller språk som talas av invandrare. Vidare anger konventionen att territoriellt obundna språk definieras som språk som används av medborgare i en stat och som avviker från det eller de språk som används av resten av befolkningen i den staten men som, trots att de av hävd används inom den statens territorium, inte kan identifieras med en bestämd del av den.

Från Europarådets sida har man överlåtit åt ansvariga myndigheter i de länder som ratificerar konventionen att med beaktande av konventionens definition göra en bedömning av vilka språk som är landsdels- eller minoritetsspråk i det egna landet. I konventionen ges heller inga närmare riktlinjer för bedömningen av när ett uttryckssätt ska anses vara en dialekt eller ett språk. I samband med att Sverige ratificerade konventionen beslutade riksdagen om fem officiella minoritetsspråk: finska, meänkieli, samiska, romani chib och jiddisch.

Minoritetsspråkskommittén

Minoritetsspråkskommittén, som utredde frågan om svensk ratificering av minoritetsspråkskonventionen, behandlade frågan om dialekter och folkmål (SOU 1997:192). Kommittén konstaterade att det är komplicerat att bedöma vad som är en dialekt, ett folkmål respektive ett språk. Som exempel på svenska folkmål nämndes älvdalsmål, gutniska och skånska. Dessa folkmål talades tidigare i ganska stor utsträckning i olika delar av landet men har till följd av bl.a. större rörlighet i befolkningen, inflyttningen till städerna och massmediernas inflytande kommit att talas och förstås av allt färre personer. Rent lingvistiskt kan folkmålen vara mycket olika nutida rikssvenska. Folkmålen är förknippade med den bygd där de har talats och är en del av bygdens kultur och historia. Det kan därför, enligt kommittén, hävdas att det finns ett intresse av att folkmålen bevaras som en viktig del av den svenska landsbygds- och kulturhistorien. Kommittén fann att det viktigaste argumentet mot att tillämpa konventionen på folkmålen är att det strider mot

konventionens syfte som är att stärka minoritetsspråkens ställning i det offentliga livet, såsom hos domstolar och myndigheter (s. 110).

Minoritetspolitiska propositionen

I propositionen (prop. 2008/09:158) med förslag till bl.a. lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk anförde regeringen att den i fråga om att utöka antalet erkända nationella minoriteter eller nationella minoritetsspråk inte fann något skäl att göra en annan bedömning än den som gjordes i anslutning till ratificeringen av minoritetsspråkskonventionen. Därmed bedömde regeringen att antalet nationella minoritetsspråk inte bör utökas. Dock ansåg regeringen att det finns ett stort värde i att äldalskan, oavsett om den är att betrakta som ett språk eller en dialekt, bevaras som en del av det svenska kulturarvet och att det är önskvärt att äldalskan förs vidare till nya generationer samt att det arbete som Institutet för språk och folkminnen redan bedriver för att bevara svenska dialekter och folkmål således behöver fortsätta.

Vidare konstaterade regeringen dels att Älvdalens kommun på olika sätt kan stödja äldalskans bevarande inom kommunens ordinarie verksamhet och ge barn möjlighet att lära sig äldalska, dels att det även inom ramen för folkbildningen bör finnas förutsättningar att stödja bevarandet av äldalskan (s. 62).

Europarådets granskning

Bakgrund

Enligt artikel 15.1 i minoritetsspråkskonventionen ska parterna vart tredje år inkomma med rapporter i en form som bestäms av ministerkommittén. Dessa granskas sedan av en expertkommitté som tillsätts i enlighet med artikel 17. Expertkommittén sammanställer sedan rapporter till ministerkommittén med förslag till rekommenderade åtgärder.

Expertkommitténs rekommendationer och Sveriges rapporter till Europarådet

I 2011 års rapport från Europarådets expertkommitté gjordes bedömningen att det behövs en vetenskaplig studie av äldalskan (4 kap. 43–46 §§). En sådan studie skulle enligt kommittén kunna utgöra grunden för en berättigad slutsats om äldalskans status och erbjuda de svenska myndigheterna ett beslutsunderlag i frågan. Expertkommittén uppmanade därför de svenska myndigheterna att i samarbete med äldalsktalande klargöra äldalskans ställning, t.ex. genom att beställa en oberoende vetenskaplig studie.

Expertkommitténs rekommendationer om äldalskan behandlades av den svenska regeringen i den femte rapporten till Europarådet den 10 oktober 2013. I rapporten anför regeringen att den inte såg anledning att ompröva sitt tidigare ställningstagande om äldalskan. Som motivering anförde regeringen bl.a. att det bland lingvister inte finns någon fullständig samsyn om huruvida äldalskan utgör ett språk eller en dialekt, samt att äldalskan har få

användningsdomäner och att det är få föräldrar som talar älddalska med sina barn. Vidare menade regeringen att ett erkännande av älddalskan som ett minoritetsspråk troligen skulle innebära att krav även skulle resas från grupper som talar andra dialekter så att även dessa ska få betecknas som minoritetsspråk. Detta skulle enligt regeringen med stor sannolikhet kunna få till följd att syftet med den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk undergrävs.

Europarådets expertkommitté noterade i 2014 års rapport (1 kap. 41 §) den svenska regeringens ställningstagande. Expertkommittén konstaterade dock att det finns ett ökande stöd bland lingvister för synen på älddalskan som ett eget språk. I 2017 års rapport (1 kap. 28 §) uppmanade expertkommittén Sverige att klargöra älddalskans status tillsammans med älddalsktalande.

I 2020 års rapport (1 kap. 19 §) anförde Europarådets expertkommitté att kommittén ansåg att älddalskan uppfyller kriterierna för del två av den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk. Vidare bad kommittén den svenska regeringen att inkludera älddalskan i sin rapport som ett språk under del två av stadgan, motsvarande jiddisch och romani chib.

I december 2020 rekommenderade Europarådets ministerkommitté Sverige att beakta alla observationer och rekommendationer från expertkommittén.

I Sveriges åttonde rapport till Europarådet från den 4 juni 2021 anförde regeringen att Sverige i tidigare rapporter utvecklat skälen till varför älddalskan bör ses som ett folkmål, eller dialekt, och att regeringen samtidigt framhållit värdet av att bevara älddalskan som en del av det gemensamma kulturarvet. Vidare anfördes i rapporten att regeringen inte fann några skäl för en förnyad prövning av älddalskans status och att det är riksdagen som fattar beslut om vilka språk som ska utgöra nationella minoritetsspråk.

Europarådets expertkommitté noterade i 2022 års rapport (1 kap. 38 §) att företrädare för älddalskan önskar att fortsätta dialogen med myndigheterna för att erkänna älddalskan som ett minoritetsspråk. Vidare framgår att Institutet för språk och folkminnets generaldirektör avsåg att besöka Älvdalen 2022. Expertkommittén rekommenderar en fortsatt dialog mellan myndigheten och företrädarna för älddalskan.

Älddalskans status

Den amerikanska språkorganisationen SIL International tog under 2016 ställning i frågan om den lingvistiska klassificeringen av älddalskan. SIL International är en ideell organisation med närvaro i ett åttiotal länder som arbetar för en hållbar lingvistisk utveckling, framför allt genom forskning, översättning och utbildning. Organisationen beslutade den 27 maj 2016 att klassificera älddalskan som ett distinkt språk snarare än som en dialekt av svenska. I beslutet hänvisas bl.a. till antalet tillgängliga publikationer på älddalska och antalet vetenskapliga studier av älddalskan. Beslutet innebär att älddalskan tilldelas en egen språkkod enligt den internationella standarden ISO 639.

Institutet för språk och folkminnen har regeringens uppdrag att på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och andra immateriella kulturarv i Sverige. Myndigheten har under beredningen av ett tidigare motionsbetänkande (bet. 2016/17:KU16 s. 6) lämnat en redogörelse för äldvaleskans språkpolitiska status till utskottet.

Institutet för språk och folkminnen ansåg att det uppstår en gränsdragningsproblematik om en varietet av det svenska språket särskiljs och ges status som nationellt minoritetsspråk, liksom att gränsdragningen kring vilken varietet av äldvaleska som ska erkännas riskerar att skapa splittring bland äldvalesktalande. Myndigheten noterade att Älvdalens kommun 2006 fattade ett principbeslut om att arbeta för att äldvaleskan ska få officiell språkstatus enligt minoritetsspråkskonventionen, men menade att det finns ett behov av en oberoende undersökning av inställningen hos de boende i Älvdalens kommun om deras inställning till ett erkännande och till att revitalisera äldvaleskan samt vilka konkreta åtgärder man anser viktigast för att kunna föra äldvaleskan vidare till en ny generation. Institutet för språk och folkminnen gjorde bedömningen att många åtgärder för att främja äldvaleskan borde vara möjliga inom ramarna för den existerande lagstiftningen. Om sådana åtgärder ska vara ett fullgott alternativ till ett erkännande som nationellt minoritetsspråk menade myndigheten dock att åtgärds paketet bör inbegripa ekonomiska medel, förslagsvis inom ramen för en dialektpolitik.

Föreningen för äldvaleskans bevarande (Ulum Dalska) överlämnade 2016 tillsammans med föreningen Språkförsvaret en namninsamling till utskottet och framhöll bl.a. att det finns en stark önskan bland äldvalesingarna att bevara språket.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden om äldvaleskan som minoritets- eller landsdelsspråk, senast våren 2022 (bet. 2021/22:KU32). Utskottet har inte funnit skäl att ta något initiativ i frågan. Företrädarna för Centerpartiet, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna reserverade sig.

I sitt ställningstagande har utskottet återkommande framhållit att det finns ett stort värde i att äldvaleskan bevaras som en del av det svenska kulturarvet och att det ser positivt på de åtgärder som vidtas på både statlig och kommunal nivå för att göra detta möjligt (bet. 2011/12:KU17, bet. 2016/17:KU16, bet. 2017/18:KU32, bet. 2018/19:KU24 och bet. 2021/22:KU32). Utskottet har därutöver uttalat följande.

Våren 2012 (bet. 2011/12:KU17) uttalade utskottet att det saknades anledning att göra någon annan bedömning än Minoritetsspråkskommittén, dvs. att tillämpningen av minoritetsspråkskonventionen på folkmålen skulle strida mot konventionens syfte.

Våren 2017 (bet. 2016/17:KU16) konstaterade utskottet att betydelsen av äldvaleskans bevarande är starkt förankrad bland många äldvalesingar. Utskottet

anförde vidare att det delade regeringens uppfattning att Älvdalens kommun på olika sätt bör kunna stödja älvdalskans bevarande inom kommunens ordinarie verksamhet och ge barn möjlighet att lära sig älvdalska samt att det även inom ramen för folkbildningen bör finnas förutsättningar att stödja bevarandet av älvdalskan. Utskottet noterade även att Institutet för språk och folkminnen gör bedömningen att många åtgärder för att främja älvdalskan borde vara möjliga inom ramarna för den existerande lagstiftningen, förslagsvis inom ramen för en dialektpolitik. Därtill noterade utskottet det ökade stödet bland lingvister för att betrakta älvdalskan som ett eget språk, men också de invändningar som Institutet för språk och folkminnen framförde. Detta ställningstagande vidhölls våren 2018 (bet. 2017/18:KU32).

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner liksom tidigare inte skäl att ta något initiativ i frågan. Utskottet vidhåller dock att det finns ett stort värde i att älvdalskan bevaras som en del av det svenska kulturarvet och förs vidare till kommande generationer samt ser positivt på de åtgärder som vidtas på både statlig och kommunal nivå för att göra detta möjligt. Motionsyrkandena avstyrks.

Teckenspråk som minoritetsspråk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om teckenspråk som minoritetsspråk.

Jämför reservation 12 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 10 föreslås ett tillkännagivande om att utreda för- och nackdelar med att erkänna teckenspråk som ett minoritetsspråk.

I motion 2022/23:1326 av Carita Boulwén (SD) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör överväga att erkänna svenska teckenspråket som nationellt minoritetsspråk.

Gällande ordning

Det svenska teckenspråket betraktas inte som nationellt minoritetsspråk i svensk lagstiftning.

Enligt 7 § språklagen (2009:600) är de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Enligt 8 § har det allmänna ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Av 9 § följer att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket.

Bakgrund

Efter förslag av den dåvarande regeringen erkände Sveriges riksdag 1981 det svenska teckenspråket som dövas förstaspråk. Genom detta beslut gavs det svenska teckenspråket officiell status som språk och ställning som undervisningsspråk vid undervisning av döva och hörselskadade (prop. 1980/81:100 bil. 12).

Regeringen beslutade i januari 2000 att ratificera Europarådets minoritetsspråkskonvention. De språk som omfattas för svensk del är samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. I den proposition som låg till grund för riksdagsbeslutet om ratificering framhölls att ett minoritetsspråk ska vara annorlunda än det officiella språket (prop. 1998/99:143 s. 33). När det gäller teckenspråket konstaterades att det i och för sig är annorlunda än det officiella språket och används sedan 1875. Vidare är teckenspråket en viktig del av de dövas kultur. Trots detta är det enligt propositionen uppenbart att teckenspråket inte kan anses falla inom ramen för syftet med minoritetsspråkskonventionen, som bygger på språkets anknytning till urbefolkningar och andra nationella minoriteter som etniska grupper. De skäl som finns för att stödja teckenspråket ligger vid sidan av konventionens syfte. Regeringen konstaterade också att inget land vid den aktuella tidpunkten omfattat teckenspråket vid sin ratifikation av minoritetsspråkskonventionen.

I proposition 2005/06:2 om en samlad svensk språkpolitik gavs i språkvårdshänseende teckenspråket samma ställning som de fem nationella minoritetsspråken. Regeringen anförde bl.a. att den nya språkvårdsorganisationen bör ges i uppgift att utveckla och främja värden av nationella minoritetsspråk och teckenspråk samt ha till uppgift att överblicka villkoren för samtliga språk som talas i landet.

Utredningen Översyn av teckenspråkets ställning lämnade två betänkanden. Dels delbetänkandet Teckenspråk och teckenspråkiga – Kunskaps- och forskningsöversikt (SOU 2006:29), dels slutbetänkandet Teckenspråk och teckenspråkiga – Översyn av teckenspråkets ställning (SOU 2006:54). I slutbetänkandet lämnar utredaren ett flertal förslag, bl.a. att det svenska teckenspråket bör tillerkännas en folkrättslig ställning i det svenska samhället som motsvarar den ställning som de nationella minoritetsspråken har fått, att Sverige bör verka för att teckenspråk i nordiska sammanhang tillerkänns en ställning som motsvarar nationella minoritetsspråk i de nordiska länderna samt att Sverige även inom Europarådet bör verka för en konvention eller stadga som ger de europeiska teckenspråken en ställning motsvarande minoritetsspråkens (SOU 2006:54 s. 77). Utredaren anförde även att minoritetsspråkskonventionens syften bara till en del sammanfaller med behoven för svenskt teckenspråk och för de människor som är beroende av detta språk. Enligt utredarens bedömning behöver teckenspråket ett stöd som

liknar – men inte sammanfaller med – det som erbjuds de nationella minoritetsspråken i minoritetsspråkskonventionen (SOU 2006:54 s. 92).

Under 2007 tillsatte regeringen Språklagsutredningen (dir. 2007:17 och dir. 2007:181) med uppdrag att utarbeta ett förslag till språklag, där svenska språkets status regleras. Mot bakgrund bl.a. av förslagen från betänkandet Teckenspråk och teckenspråkiga (SOU 2006:54), att det svenska teckenspråket bör ges en ställning motsvarande den som minoritetsspråken har genom Europarådets minoritetsspråkskonvention, föreslogs i betänkandet (SOU 2008:26) att det svenska teckenspråkets ställning bör regleras i språklagen. Riksdagen antog sedermera en ny språklag (prop. 2008/09:153, bet. 2008/09:KrU9, rskr. 2008/09:271). Av lagen framgår att det allmänna – liksom när det gäller minoritetsspråken – har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket (9 §).

Tidigare riksdagsbehandling

Vid behandlingen av propositionen Nationella minoriteter i Sverige (prop. 1998/99:143 s. 33) framhöll konstitutionsutskottet att när det gäller teckenspråket fanns det självfallet starka skäl för att det allmänna ska lämna sådant stöd som kan behövas för att främja de dövas möjligheter i skilda hänseenden. Som anförts i propositionen kunde det dock enligt utskottet inte anses att teckenspråket faller inom ramen för syftet med minoritetsspråkskonventionen med dess anknytning till urbefolkningar och andra nationella minoriteter som etniska grupper. Även om teckenspråket därför inte kunde omfattas av en ratifikation av minoritetsspråkskonventionen fanns det inte något som hindrade att frågan om åtgärder till stöd för teckenspråket övervägdes i något annat lämpligt sammanhang (bet. 1999/2000:KU6 s. 24).

Under våren 2001 behandlade utskottet ett flertal motioner som lyfte fram teckenspråkets ställning som minoritetsspråk (bet. 2000/01:KU14 s. 13 f.). Utskottet hänvisade till sin tidigare bedömning och gjorde inte någon annan bedömning. Utskottet ansåg således inte att teckenspråk skulle erkännas som minoritetsspråk. Utskottet ansåg emellertid att det var angeläget att teckenspråkets ställning sågs över. Utvecklingen under senare år, bl.a. arbetet inom ramen för Europarådets verksamhet, hade understrukit vikten av att teckenspråket har en stark ställning. Det var angeläget att de dövas och hörselskadades rättigheter när det gäller teckenspråket och teckenspråksinformation säkerställs. Enligt utskottets mening behövdes i detta syfte en översyn av rätten och möjligheterna att använda teckenspråket, liksom dövas och hörselskadades tillgång till samhällets utbud av kultur och litteratur. Utskottet tillstyrkte därmed helt eller delvis ett par motionsyrkanden och förordade ett tillkännagivande till regeringen i detta avseende. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2000/01:147). Regeringen tillkallade i december 2003 en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av teckenspråkets ställning med anledning av riksdagens tillkännagivande (dir. 2003:169). I och med detta ansåg regeringen att tillkännagivandet var slutbehandlat. Utskottet

hade ingen annan uppfattning (bet. 2003/04:KU21). Utredningens slutsatser har redovisats ovan (SOU 2006:29 och SOU 2006:54).

Även under våren 2006 och 2008 behandlade konstitutionsutskottet ett flertal motioner som lyfte fram teckenspråkets ställning som minoritetsspråk. Motionsyrkandena avstyrktes med hänvisning till pågående utredningar (bet. 2006/07:KU19 s. 48, bet. 2007/08:KU13).

Kulturutskottet välkomnade i sitt betänkande om språklagen (bet. 2008/09:KrU9) att teckenspråkets status skulle markeras i språklagen genom att det allmännas särskilda ansvar för det svenska teckenspråket skulle slås fast.

Under våren 2018 behandlade konstitutionsutskottet en motion om att regeringen borde utreda om svenskt teckenspråk ska bli ett minoritetsspråk (bet. 2017/18:KU32). Utskottet konstaterade i sitt ställningstagande att det fanns starka skäl för att det allmänna skulle lämna sådant stöd som kan behövas för att främja de dövas möjligheter i skilda hänseenden. Enligt språklagen har det allmänna ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket, vilket också gäller för de nationella minoritetsspråken. Enligt utskottet kunde dock inte teckenspråket anses falla inom ramen för syftet med minoritetsspråkskonventionen med dess anknytning till urbefolkningar och andra nationella minoriteter. Mot den bakgrunden avstyrkte utskottet motionsyrkandet.

Även våren 2019 behandlade utskottet en motion om att regeringen borde utreda om svenskt teckenspråk ska bli ett minoritetsspråk (bet. 2018/19:KU24). Utskottet avstyrkte motionsyrkandet med samma motivering som våren 2018.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det allmänna enligt språklagen har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket och anser att det finns starka skäl för att sådant stöd lämnas för att främja de dövas möjligheter i skilda hänseenden. Utskottet vidhåller emellertid sin uppfattning att teckenspråket inte kan anses falla inom ramen för syftet med minoritetsspråkskonventionen med dess anknytning till urbefolkningar och andra nationella minoriteter. Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Informationscentrum om nationella minoriteter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om informationscentrum om nationella minoriteter.

Jämför reservation 13 (V, MP).

Motionerna

I partimotion 2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 6 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör inrätta informationscentrum om de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar.

Ett motsvarande förslag finns i kommittémotion 2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 7 där det förordas ett tillkännagivande om att inrätta informationscenter om judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar.

Gällande rätt

Enligt förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet och förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan ansvarar skolan för att varje elev efter genomgången grundskola har fått kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia.

Bakgrund

Skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik

I skrivelse 2017/18:282 Nystart för en stärkt minoritetspolitik gör regeringen bedömningen att kunskapen om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken, liksom deras synlighet i samhället bör öka. Därför bör, enligt regeringen, det kunskapshöjande arbete som bedrivs av en bredd av olika aktörer fortsätta och samtidigt utvecklas. Det är särskilt angeläget, enligt regeringen, att kunskapen om de nationella minoriteternas rättigheter ökar inom den offentliga sektorn.

Pågående arbete

Utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken

Regeringen beslutade den 23 augusti 2018 att ge en särskild utredare i uppdrag att närmare analysera och föreslå hur ansvaret för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken ska organiseras (dir. 2018:86). Utredaren skulle även föreslå hur det minoritetspolitiska uppföljningssystemet kan förbättras. Syftet med uppdraget var att åstadkomma en ändamålsenlig organisering av uppgifterna för att bidra till en stärkt minoritetspolitik.

Utredningens betänkande Högre växel i minoritetspolitiken – Stärkt samordning och uppföljning (SOU 2020:27) överlämnades i maj 2020.

Utredningen föreslår bl.a. att Institutet för språk och folkminnen (Isof) ska verka för ökad kunskap och förståelse för de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar och deras rättigheter. Sametinget ska inom ramen för sitt minoritetspolitiska uppdrag verka för ökad kunskap om och förståelse för samer och samiska rättigheter. Vidare föreslår utredningen att Isof ska tillhandahålla en struktur för, och i övrigt främja, samverkan och erfarenhetsutbyte mellan statliga myndigheter, kommuner, regioner och andra aktörer. Isof och Sametinget föreslås vidare bistå med rådgivning, metodstöd, utbildning och liknande stöd till myndigheter och andra aktörer. Utredningen föreslår även att Isof ska överta ansvaret för webbplatsen minoritet.se (se vidare nedan) från Sametinget. Enligt utredningens bedömning bör webbplatsen vidareutvecklas som en del i den förstärkta samordningen och främjandet av minoritetspolitiken. Isof bör samråda med Sametinget i arbetet med webbplatsen i den mån den används som plattform för förmedling av metodstöd, utbildning och liknande insatser som rör samtliga nationella minoriteter, inklusive urfolket samerna.

Betänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Webbplatsen minoritet.se

Webbplatsen minoritet.se tillkom som en kunskapshöjande insats i 2009 års minoritetsreform. Syftet med webbplatsen är att öka den generella kunskapen om minoritetsrättigheter och att synliggöra de nationella minoriteterna i Sverige. Regeringen ansåg att en webbplats var ett effektivt sätt att öka kunskapen och sprida information på både svenska och nationella minoritets-språk. Genom att samla information på ett ställe skulle även arbetet inom förvaltningsområdena underlättas. Regeringen avsåg också att webbplatsen skulle kunna användas av skolor för att leva upp till kraven i läroplanen som rör kunskap om de nationella minoriteterna (prop. 2008/09:158 s. 53). Sametinget ansvarar för webbplatsen och i arbetet involveras företrädare för de nationella minoriteterna.

Enligt webbplatsen kan man genom aktuella reportage lära sig mer om de nationella minoriteternas kultur, språk och vardag. Det går också att hitta information om Sveriges minoritetsåtaganden, aktuell lagstiftning och myndighetsinformation från Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms län. Webbplatsen sägs också underlätta arbetet inom förvaltningsområdena genom att samla material som rör de nationella minoriteterna på ett ställe.

Språkcentrum

Institutet för språk och folkminnen fick i december 2021 fick regeringens uppdrag att ansvara för språkcentrum för de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib under perioden 2022–2024. Samiskt språkcentrum har också förstärkts för 2022 (Ku2021/02357).

Språkcentrumen ska aktivt främja och stimulera ökad användning av minoritetsspråken i samhället, bistå med sakkunskap, utveckla metoder för att stärka enskildas förutsättningar att bruka och återta språken samt sprida kunskap om revitalisering. Insatser som riktar sig till barn och ungdomar ska prioriteras särskilt. Språkcentrumens arbete ska utgå från språkbärarnas behov av revitaliseringsinsatser och ske i fortsatt dialog med språkbärarna. Uppdraget ska delredovisas senast den 31 december 2023 och slutredovisas den 1 mars 2025.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden om kunskap om nationella minoriteter. Utskottet har bl.a. avstyrkt motionsyrkandena med hänvisning till pågående översyner (bet. 2016/17:KU16 och bet. 2017/18:KU32).

Våren 2019 välkomnade utskottet regeringens redogörelse i skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik (skr. 2017/18:282) och det viktiga arbete som bedrivs (bet. 2018/19:KU13).

Utskottet har även därefter avstyrkt motionsyrkanden om information och kunskap om nationella minoriteter (bet. 2018/19:KU24, bet. 2020/21:KU25 och bet. 2021/22:KU32). Utskottet har framhållit vikten av att öka kunskapen i samhället om de nationella minoriteterna, deras språk och kultur och om den nationella minoritetspolitiken. Utskottet har även noterat målsättningen att öka kunskapen om och synligheten för de nationella minoriteterna som regeringen gav uttryck för bl.a. i skrivelsen för Nystart för en stärkt minoritetspolitik. Utskottet har inte funnit skäl att ta något initiativ i frågan. Vid den senaste behandlingen (bet. 2021/22:KU32) reserverade sig företrädarna för Moderaterna, Centerpartiet och Liberalerna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller vikten av att öka kunskapen i samhället om de nationella minoriteterna, deras språk och kultur samt om den nationella minoritetspolitiken. Utskottet finner liksom tidigare inte skäl att ta något initiativ i frågan. Motionsyrkandena avstyrks.

Utvärdering av konsultationslagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om utvärdering av konsultationslagen.

Jämför reservation 14 (MP).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 5 förordas ett tillkännagivande om att regeringen ska utvärdera konsultationsordningen.

Bakgrund

Konsultationslagen

Riksdagen biföll våren 2022 regeringens förslag till lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket (prop. 2021/22:19, bet. 2021/22:KU4, rskr. 2021/22:133). Lagen trädde i kraft den 1 mars 2022 och dess innehåll beskrivs närmare ovan i avsnittet om Samepolitiken och Sametingets konstruktion.

I propositionen framhåller regeringen att det står klart att det är lämpligt att konsultationslagen utvärderas några år efter att den har trätt i kraft för att exempelvis analysera dess tillämpning och om den uppfyller sitt syfte samt samhällsekonomiska konsekvenser och effekter av den nya konsultationsordningen. Även värdet av konsultationsordningen, med hänsyn till dess syfte att främja det samiska folkets inflytande över sina angelägenheter, i förhållande till ordinarie samrådsprocesser bör utvärderas.

Regeringen anser också att relationen mellan samrådsskyldigheten enligt minoritetslagen och konsultationsskyldigheten är en fråga som bör omfattas av den kommande utvärderingen. Med hänsyn till att påverkan av konsultationsskyldigheten på olika myndigheters handläggning av ärenden är svår att bedöma bör även frågan om avgränsningen av vilka förvaltningsmyndigheter som ska undantas från konsultationsskyldigheten omfattas av den kommande utvärderingen. Den kommande utvärderingen bör också omfatta konsekvenserna av att skyldigheten att konsultera i ärenden enligt plan- och bygglagen är begränsad till dessa ärenden.

Tidigare riksdagsbehandling

I samband med att utskottet behandlade regeringens förslag till konsultationsordning avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om att den föreslagna konsultationslagen ska utvärderas efter tre år (bet. 2021/22:KU4). Utskottet konstaterade att regeringen i propositionen framhåller att det är lämpligt att

den nya lagen om konsultationer utvärderas några år efter att den har trätt i kraft. Utskottet anförde också att kulturutskottet i sitt yttrade till utskottet föreslagit att motionen bör avstyrkas. Mot den bakgrunden såg konstitutionsutskottet inte skäl att göra något tillkännagivande om en utvärdering. Företrädaren för Centerpartiet reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket har endast varit i kraft i drygt ett år. Den del som innebär att även kommuner och regioner blir konsultationsskyldiga träder i kraft först den 1 mars 2024. Som utskottet tidigare konstaterat framhöll regeringen i propositionen som låg till grund för den nya lagen att den bör utvärderas några år efter att den har trätt i kraft. Mot denna bakgrund vidhåller utskottet sin uppfattning att det inte finns skäl att göra något tillkännagivande om en utvärdering. Motionsyrkandet avstyrks.

Genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken.

Jämför reservation 15 (SD), 16 (V), 17 (C) och 18 (MP).

Motionerna

I partimotion 2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag om ett fungerande nationellt tillsynsansvar för att säkerställa att syftet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk efterlevs.

I kommittémotion 2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att utreda möjligheterna att på alternativt sätt tillgå nationella minoritetsspråk inom välfärdssektorn i de delar av landet som inte utgör förvaltningsområden.

I kommittémotion 2022/23:901 av Christofer Bergenblock m.fl. (C) yrkande 37 föreslås ett tillkännagivande om att se över vilka insatser som behövs för att säkerställa jämlik vård och omsorg i enlighet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk för personer som berörs av denna, oberoende av vilken kommun inom förvaltningsområdena för samiska, finska eller meänkieli man bor i.

I kommittémotion 2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om ett kunskapslyft om nationella minoriteters språkliga och kulturella rättigheter riktat till offentliganställda. Motionärerna förordar vidare i yrkande 9 ett tillkännagivande om att alla kommuner ska få

stöd och resurser för att kunna leva upp till sina skyldigheter enligt grundskyddet. Därtill föreslås i yrkande 11 ett tillkännagivande om att effektivisera uppföljningen av minoritetspolitiken. Motionärerna anser bl.a. att de befintliga strukturerna för uppföljning ska stärkas och framhåller vikten av att följa upp resultatet av den ekonomiska förstärkningen till Länsstyrelsen i Stockholms län under perioden 2022–2024 för detta ändamål.

Gällande rätt

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Den 1 januari 2010 ersatte lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk tidigare lagar på området. I lagen föreskrivs vissa grundläggande rättigheter för samtliga fem nationella minoriteter i Sverige och vissa särskilda rättigheter för finsk-, samisk- och meänkielitalande.

Uppföljning och sanktionsmöjligheter

I 20 och 21 §§ lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som ska ansvara för uppföljningen. Det uppföljningsansvaret innebär ingen inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter. En myndighet med uppföljningsansvar ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.

Av 2 § förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk följer att Länsstyrelsen i Stockholms län ansvarar för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Av 3 § följer att Sametinget ansvarar för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk när det gäller samer och samiska.

I fråga om uppföljning och tillsyn diskuterades i förarbetena till lagen problemet med att bristande engagemang och ansvarstagande på lokal nivå försvårar genomförandet i praktiken. Det framhölls att tillämpningsproblemen är direkt kopplade till den kommunala självstyrelsen, som innebär en decentraliserad besluts- och ansvarsordning i många av de frågor som berörs av minoritetspolitiken. Regeringen gjorde dock bedömningen att det inte var aktuellt att införa en s.k. operativ insyn på minoritetspolitikens område, bl.a. med hänvisning till att det inte fanns något beredningsunderlag för att införa skarpa sanktionsmöjligheter kopplade till en sådan tillsyn. I stället föreslogs att ett uppföljningsansvar skulle införas för att driva på genomförandet av rättigheterna och skyldigheterna enligt lagen på det kommunala planet och ge regeringen underlag när det gäller efterlevnaden. Samtidigt framhölls att det särskilda uppföljningsansvaret inte innebar någon inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter, t.ex. i fråga om förskoleverksamhet och äldreomsorg. Regeringen ansåg vidare att frågan om en

operativ tillsyn fick väckas på nytt om det skulle visa sig att uppföljningsansvaret inte var tillräckligt för att förbättra efterlevnaden av minoritetsrättigheterna (prop. 2008/09:158 s. 42 f., s. 47 f. och s. 106 f.).

Mål och riktlinjer

Den 1 januari 2019 trädde en ny bestämmelse i kraft (5 b §) i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk med innebörden att kommuner och landsting ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Uppgifter om mål och riktlinjer som har antagits ska på begäran lämnas till den myndighet som har uppföljningsansvar enligt 20 §.

Barn- och äldreomsorg

Rätten för enskilda att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen på sitt minoritetsspråk regleras i 18 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Rätten för enskilda att i vissa fall erbjudas förskola och viss annan pedagogisk verksamhet på finska, meänkieli eller samiska regleras i 8 kap. 12 a § och 25 kap. 5 a § skollagen (2010:800).

Regleringen infördes genom propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199) där regeringen bl.a. lämnade förslag om rätten till förskola och annan pedagogisk verksamhet på minoritetsspråk. Det föreslogs bl.a. att regleringen ska överföras till skollagen, att rätten till förskola på minoritetsspråk ska avse en större del av verksamheten och att efterfrågan ska tydliggöras genom att vårdnadshavare ska tillfrågas om de önskar plats i förskola på minoritetsspråket. Regeringen lämnade vidare förslag om rätten till äldreomsorg på minoritetsspråk, bl.a. att rätten ska avse en större del av verksamheten och att den ska omfatta den äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Vidare föreslogs stärkta möjligheter till äldreomsorg på jiddisch och romani chib. Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2019.

Statsbidrag till kommuner och regioner

Enligt 5 § förordningen om nationella minoriteter och minoritetsspråk lämnas statsbidrag, i mån av tillgång på medel, till de kommuner som ingår i förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska enligt 6 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Vidare lämnas statsbidrag, i mån av tillgång på medel, enligt 6 § samma förordning till regionerna i Dalarnas län, Gävleborgs län, Jämtlands län, Jönköpings län, Norrbottens län, Skåne län, Stockholms län, Södermanlands län, Uppsala län, Västerbottens län, Västernorrlands län, Västmanlands län, Västra Götalands län, Örebro län och Östergötlands län. Statsbidrag får även enligt 7 § lämnas, i mån av tillgång på medel, till den kommun som regeringen med stöd av 7 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk beslutat ska få ingå i ett förvaltningsområde.

Enligt 8 § är statsbidrag till kommunerna och regionerna avsedda att användas till de merkostnader som uppkommer i kommunen och regionen med

anledning av de rättigheter som enskilda har enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, och till åtgärder för att stödja användningen av finska, meänkieli och samiska. Varje kommun ska tillsammans med de nationella minoriteterna kartlägga de behov som finns i kommunen av åtgärder till stöd för användningen av finska, meänkieli respektive samiska.

En kommun eller en region som tagit emot bidrag enligt förordningen är skyldig att lämna en ekonomisk redovisning av de utbetalda medlen och en redovisning av vad medlen har använts till. Kommunerna ska också redovisa hur kartläggningen enligt 8 § andra stycket har genomförts. Redovisningen ska lämnas till den myndighet som har betalat ut bidraget.

Bakgrund

Skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik

I skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik (skr. 2017/18:282) gör regeringen bl.a. bedömningen att styrkedjan bör förbättras, tydliggöras och effektiviseras för att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter och måluppfyllelsen på politikområdet. Styrningen av politikområdet bör utgå från den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken och behovet av ökad tydlighet och transparens. Vidare framhåller regeringen bl.a. att uppföljningssystemet bör utvecklas, och möjligheten att på ett systematiskt och långsiktigt sätt följa och analysera utvecklingen inom alla berörda sektorer bör förbättras.

Utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken

Regeringen beslutade den 23 augusti 2018 att ge en särskild utredare i uppdrag att närmare analysera och föreslå hur ansvaret för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken ska organiseras (dir. 2018:86). Utredaren skulle även föreslå hur det minoritetspolitiska uppföljningssystemet kan förbättras. Syftet med uppdraget var att åstadkomma en ändamålsenlig organisering av uppgifterna för att bidra till en stärkt minoritetspolitik.

Utredningens betänkande Högre växel i minoritetspolitiken – Stärkt samordning och uppföljning (SOU 2020:27) överlämnades i maj 2020. I betänkandet konstateras att arbetet med samordningen och uppföljningen av minoritetspolitiken har inneburit en rad utmaningar, bl.a. är uppföljningsmyndigheternas uppdrag otydligt och otydligheten har gjort det svårt för kommuner, regioner och statliga myndigheter och de nationella minoriteterna att veta vad de kan förvänta sig av uppföljningsmyndigheterna. Vidare är uppföljningsmyndigheternas mandat i förhållande till andra myndigheter svagt och samverkan mellan statliga myndigheter har varit begränsad. Den nuvarande uppföljningen har inte i tillräcklig omfattning speglat de nationella minoriteternas situation. Minoriteternas möjligheter att lyfta problematiska frågor bör underlättas och de judiska, romska, sverigefinska och tornedalska minoriteternas roll i uppföljningsarbetet bör, enligt utredningen, förtydligas.

Samernas möjligheter att lyfta sådana frågor inom Sametingets uppföljningsuppdrag bedöms redan nu vara goda.

I betänkandet föreslås att uppföljningssystemet ska bygga på följande delar:

- en förtydligad målstruktur
- ett förtydligt, mer strategiskt inriktat och resursmässigt förstärkt uppföljningsuppdrag
- en bred löpande bevakning av genomförandet av politiken, inklusive utvecklingen inom de politikområden som minoritetspolitiken överlappar eller berör
- en periodisk uppföljning som i sin tur bör bestå av en årlig rapportering samt en eller flera rapporteringar med längre intervall
- särskilda utvärderingar och andra djupare analyser.

Vidare föreslår utredningen bl.a. att Institutet för språk och folkminnen ska ta över ansvaret från Länsstyrelsen i Stockholms län för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk när det gäller de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar samt de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib. Sametinget ska behålla ansvaret när det gäller samer och samiska.

I fråga om statsbidrag till kommuner och regioner bedömer utredningen att regeringen behöver ta fram ett system med två bidrag – ett för samiskt förvaltningsområde och ett för övriga två förvaltningsområden. I avvaktan på att det finns ett sådant system föreslår utredningen att Institutet för språk och folkminnen ska pröva frågor om statsbidrag till kommuner i förvaltningsområden för finska och meänkieli. Sametinget ska pröva frågor om statsbidrag till övriga kommuner och till Region Jämtland Härjedalen. Institutet ska pröva frågor om statsbidrag till övriga regioner samt meddela föreskrifter enligt förordningen.

Det finns inga förslag i betänkandet om sanktioner mot de kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområden för minoritetsspråk men som inte lever upp till sina åtaganden.

Betänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Uppföljning av minoritetspolitiken

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har i uppdrag att följa upp minoritetspolitiken. I årsrapporten som beskriver minoritetspolitikens utveckling 2022 dras slutsatsen att utvecklingen inom minoritetspolitikens delområden inte har gått framåt nämnvärt de senaste tre åren. Regeringens förstärkning av politiken för åren 2022–2024 förväntas bidra till att stärka skyddet av Sveriges nationella minoriteter, men uppföljningsmyndigheterna framhåller att det är nödvändigt att skapa långsiktighet i arbetet och ta fram nya verktyg för att minoritetspolitiken ska få ett större genomslag. I syfte att

stärka möjligheterna att nå minoritetspolitikens mål föreslår myndigheterna att regeringen

- utreder möjligheterna till att uppta språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen
- ger Skolverket i uppdrag att vidare undersöka möjligheterna att samla in statistik om verksamhet på nationella minoritetsspråk i förskolan och att lämna förslag på hur detta kan göras trots de utmaningar som finns
- ser över möjligheterna att avsätta utvecklingsmedel som kommunerna kan ansöka om för att stimulera kulturella aktiviteter för äldre som tillhör de nationella minoriteterna
- utreder möjligheten att införa tillsyn av delar av minoritetslagen, företrädesvis kravet på att de nationella minoriteterna ska ges möjlighet till inflytande i frågor som berör dem samt kravet på att kommuner och regioner ska anta mål och riktlinjer.

Budgetpropositionen för 2023

Av regeringens resultatredovisning i budgetpropositionen för 2023 framgår att antalet kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområdena 2021 är oförändrat sedan 2019 (84 kommuner och 15 regioner), men har mer än fördubblats sedan 2010. Vidare framgår att Sametingets och Länsstyrelsens i Stockholms läns rapport Minoritetspolitikens utveckling år 2021 visar att endast 80 procent av 75 svarande kommuner inom förvaltningsområdena och ca 40 procent av 99 svarande kommuner utanför förvaltningsområdena har mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete, trots att samtliga kommuner och regioner sedan 2019 är skyldiga att anta sådana mål och riktlinjer. Utanför förvaltningsområdena uppger två av sex regioner att de antagit mål och riktlinjer. Majoriteten av kommunerna har valt att upprätta separata handlingsplaner eller styrdokument för sitt minoritetspolitiska arbete.

Regeringens sammantagna bedömning är att insatser som genomförts i kommuner, regioner och statliga myndigheter bidragit till att uppfylla målet för politikområdet Nationella minoriteter. På övergripande nivå har det enligt regeringen skett en långsam positiv utveckling över tid både i och utanför förvaltningsområden, även om utmaningar fortsatt kvarstår.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet behandlade motioner om efterlevnaden av lagen om minoriteter och minoritetsspråk i betänkande 2014/15:KU16. Utskottet konstaterade att frågorna om bristande efterlevnad av minoriteters rättigheter är angelägna och underströk bl.a. vikten av att de grundläggande rättigheterna får genomslag i hela landet. Mot bakgrund av det inledda arbetet och de aviserade åtgärderna såg utskottet inte något skäl att ställa sig bakom ett tillkännagivande.

Våren 2017 konstaterade utskottet att de stärkta rättigheter som förvaltningsområdena innebär för våra nationella minoriteter är viktiga (bet.

2016/17:KU16 s. 27). Vidare framhöll utskottet att det är angeläget att både utvärderingen och utvecklingen av skyddet för de nationella minoriteterna fortsätter. Det bör säkerställas att de kommuner och landsting/regioner som ingår i förvaltningsområden för minoritetsspråk lever upp till sina åtaganden. Utskottet noterade att tidigare utvärderingar hade visat att det råder stora skillnader mellan kommuner och underströk därför vikten av att de grundläggande rättigheterna får genomslag i hela landet. Vidare noterade utskottet den kritik som Europarådet har framfört mot Sverige när det gäller de minoritetspolitiska åtagandena. Utskottet förutsatte att regeringen beaktade de slutsatser och rekommendationer som hade lämnats inom ramen för den internationella granskningen.

Utskottet behandlade regeringens proposition En stärkt minoritetspolitik (prop. 2017/18:199) i betänkande 2017/18:KU44. Bland annat välkomnade utskottet regeringens förslag till att kommuner och landsting ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Vidare delade utskottet regeringens bedömning om att regleringen av rätten till äldreomsorg på nationella minoritetsspråk borde vara kvar i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Utskottet behandlade våren 2019 regeringens skrivelse Nystart för en stärkt minoritetspolitik (skr. 2017/18:282). Utskottet noterade att regeringen bl.a. framhöll behovet av ett långsiktigt arbete för de nationella minoriteternas språk och kultur och betydelsen av att öka kunskapen om och synligheten för de nationella minoriteterna i samhället. Utskottet välkomnade redogörelsen och det viktiga arbete som bedrevs (bet. 2018/19:KU13).

Utskottet avstyrkte våren 2019 motionsyrkanden om samordning och styrning av minoritetspolitiken (bet. 2018/19:KU24). Utskottet noterade det pågående arbetet med att utreda hur ansvaret för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken ska organiseras. Utskottet ville inte föregripa detta arbete. I samma betänkande avstyrkte utskottet även motioner om kommuners och regioners minoritetspolitik (bet. 2018/19:KU24). Utskottet vidhöll tidigare ställningstaganden där utskottet framhållit vikten av att de kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområden lever upp till sina åtaganden samt att utvärderingen och utvecklingen av skyddet för de nationella minoriteterna fortsätter. Bland annat med hänsyn till vidtagna åtgärder och pågående arbete ansåg utskottet inte att det fanns skäl att ta några initiativ med anledning av motionsyrkandena. Liberalerna reserverade sig.

Våren 2021 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om samordning, styrning och uppföljning av minoritetspolitiken (bet. 2020/21:KU25) med hänvisning till att utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken har lämnat ett slutbetänkande och att betänkandet bereds inom Regeringskansliet. Utskottet framhöll att det kommer att följa regeringens arbete med frågan. I samma betänkande avstyrktes även motionsyrkanden om kommuners och regioners minoritetspolitik efter förenklad beredning.

Motionsyrkanden om kommuners och regioners minoritetspolitik behandlades även våren 2022 (bet. 2021/22:KU32). Utskottet vidhöll sina

tidigare ställningstaganden där utskottet framhållit vikten av att de kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområden lever upp till sina åtaganden samt att utvärderingen och utvecklingen av skyddet för de nationella minoriteterna fortsätter. Utskottet noterade att utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken bereds inom Regeringskansliet och avstyrkte mot den bakgrunden motionsyrkandena. Företrädarna för Moderaterna, Sverigedemokraterna, Centerpartiet och Liberalerna reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller tidigare ställningstaganden där utskottet framhållit vikten av att de kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområden lever upp till sina åtaganden samt att utvärderingen och utvecklingen av skyddet för de nationella minoriteterna fortsätter. Utskottet noterar det arbete som pågår och att betänkandet av utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken bereds inom Regeringskansliet. Utskottet ser inte skäl att föregripa beredningen av betänkandet och avstyrker motionsyrkandena.

Stöd till organisationer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om stöd till organisationer.
Jämför reservation 19 (C) och 20 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 18 föreslås ett tillkännagivande om civilsamhällets betydelse för att vårda, värna och utveckla de nationella minoriteterna och minoritetsspråken och vikten av goda förutsättningar för det. Motionärerna framhåller bl.a. betydelsen av att de idéburna organisationerna har ekonomiska och praktiska förutsättningar att bedriva en bra verksamhet.

I kommittémotion 2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 12 föreslås ett tillkännagivande om att öka resurserna till minoriteternas organisationer. Motionärerna anser att höjningen av statsbidraget till organisationer som företräder nationella minoriteter under perioden 2022–2024 behöver följas upp och att permanenta medel bör ansås efter 2024. Vidare menar de att det i högre utsträckning måste säkerställas att EU-bidrag som är örönmärkta för att stärka nationella och etniska minoriteter går direkt till minoritetsorganisationerna och inte via medlemsstaterna.

Gällande rätt

Förordningen om statsbidrag för nationella minoriteter

Enligt 1 § förordningen (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter kan statsbidrag lämnas till organisationer som företräder nationella minoriteter. Förordningen gäller inte i fråga om Sametinget och organisationer som företräder den nationella minoriteten samer. Syftet med statsbidraget är att stödja och underlätta verksamheten för de organisationer som företräder nationella minoriteter (2 §) och bidrag lämnas för ett år i sänder i mån av tillgång på medel (7 §).

Länsstyrelsen i Stockholms län beslutar årligen om fördelning av organisationsbidrag till minoritetsorganisationer enligt förordningen (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter. Länsstyrelsen och Sametinget administrerar även bidrag till vissa minoritetsorganisationer respektive samiska organisationer enligt skrivningar i myndigheternas regleringsbrev.

Pågående arbete

Årsrapport om nationella minoriteter och minoritetsspråk

I Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms läns rapport Nationella minoriteter och minoritetsspråk – Minoritetspolitikens utveckling år 2021 konstateras att civilsamhällets förutsättningar till inflytande hade förändrats till följd av att fysiska möten och aktiviteter begränsats och av att organisationerna, främst på lokal nivå, förlorade medlemmar. På nationell nivå gynnade dock delvis digitaliseringen riksorganisationernas medverkan i samråd med uppföljningsmyndigheterna och andra statliga myndigheter.

I årsrapporten för 2022 framkommer att många kommuner och regioner i svaret på en enkät nämner samverkan och samråd med minoritetsorganisationer som en framgångsfaktor i arbetet med att främja nationella minoriteters språk och kultur.

Utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken

Som tidigare nämnts har en särskild utredare haft i uppdrag att närmare analysera och föreslå hur ansvaret för samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken ska organiseras (dir. 2018:86). Utredningens betänkande Högre växel i minoritetspolitiken – Stärkt samordning och uppföljning (SOU 2020:27) överlämnades i maj 2020. I utredningen föreslås bl.a. att Institutet för språk och folkminnen ska ansvara för fördelning av statsbidraget till organisationer som företräder minoriteter samt övriga uppgifter enligt förordningen (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter.

Utredningen har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Ökat stöd till de nationella minoriteternas organisering

Under perioden 2022–2024 har genom riksdagens beslut anslaget 7.1 Åtgärder för nationella minoriteter, inom Utgiftsområde 1 Rikets styrelse, ökat med 90 miljoner kronor årligen (prop. 2021/22:1 utg.omr. 1, bet. 2021/22:KU1, rskr. 2021/22:65–72). Medel tillförs bl.a. för att stödja de nationella minoriteternas organisering. I budgetpropositionen för 2022 anför regeringen att de nationella minoriteterna behöver förutsättningar för och möjlighet till inflytande och delaktighet för att bidra till ökad egenmakt.

Förstärkt bidrag för minoritetsspråk

Den 8 december 2022 informerade regeringen om att den möjliggör för ytterligare bidrag för att bevara och främja minoritetsspråken. Institutet för språk och folkminnen får 3,2 miljoner kronor att fördela ut i bidrag till minoritetsorganisationer för att främja revitalisering av minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. I ett pressmeddelande anförde kulturministern att regeringen kan skapa förutsättningar för främjande och bevarande av minoritetsspråken men att själva arbetet ofta sker med ideella krafter i de organisationer som på olika sätt företräder språken. Av ett pressmeddelande framgår att institutet redan fördelat nästan 10 miljoner kronor till civilsamhällesorganisationer för språkvitalisering under 2022.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2022 behandlade utskottet ett likalydande motionsyrkande om civilsamhällets betydelse för att vårda, värna och utveckla de nationella minoriteterna och minoritetsspråken och vikten av goda förutsättningar för det (bet. 2021/22:KU32). Motionsyrkandet avstyrktes tillsammans med övriga förslag om information om nationella minoriteter och minoritetsspråk. I sitt ställningstagande framhöll utskottet vikten av att öka kunskapen i samhället om de nationella minoriteterna, deras språk och kultur samt om den nationella minoritetspolitiken. Utskottet fann inte skäl att ta något initiativ med anledning av förslagen. Företrädaren för Centerpartiet reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det är viktigt att minoriteternas organisationer har ekonomiska och praktiska förutsättningar att bedriva sin verksamhet. Utskottet konstaterar att stödet till nationella minoriteters organisering har ökat under perioden 2022–2024 och att bidraget till minoritetsorganisationer för att främja revitalisering av minoritetsspråken har stärkts under 2023. Utskottet ser inte skäl att förorda något tillkännagivande med anledning av förslagen. Motionsyrkandena avstyrks därmed.

Kontaktyta för dialog mellan Sametinget och riksdagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om kontaktyta för dialog mellan Sametinget och riksdagen.

Jämför reservation 21 (C).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 13 föreslås ett tillkännagivande om behovet av en kontaktyta för dialog mellan företrädare för det samiska folkvalda organet Sametinget och Sveriges riksdag för ökad kunskap och förståelse för Sveriges folkrättsliga ansvar för urfolket samerna.

Gällande rätt

Av 4 kap. 5 § regeringsformen och 10 kap. 2 § riksdagsordningen framgår att alla väckta ärenden remitteras till ett utskott för beredning. Utskotten har möjlighet att inhämta de upplysningar som utskotten anser sig vara i behov av i sin beredning av ärenden.

Bakgrund

Sametingets plenum i Stockholm

Den 26–29 maj 2020 skulle Sametingets plenum ägt rum i Stockholm i Förstakammarsalen i Riksdagshuset. Den 1 april 2020 meddelade dock Sametingets ordförande att han efter samråd med presidiet och styrelsen beslutat att ställa in detta plenum på grund av covid-19-pandemin. Samtidigt meddelades att planeringen med talmannen och Riksdagsförvaltningen om att försöka förlägga något av återstående plenum för den då aktuella mandatperioden i Riksdagshuset skulle fortsätta.

Pågående arbete

Sametinget har kommit in med en ny förfrågan om att genomföra Sametinget i riksdagens lokaler våren 2024. Planering och beredning av frågan pågår inom Riksdagsförvaltningen.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden som varit likalydande med det nu aktuella (bet. 2020/21:KU25 och bet. 2021/22:KU32). Utskottet har i sitt ställningstagande framhållit vikten av en dialog mellan Sametinget och

riksdagen i frågor av gemensamt intresse. Utskottet har dock inte ansett att det funnits skäl att ta ett sådant initiativ som föreslås. Företrädaren för Centerpartiet har reserverat sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill framhålla vikten av en dialog mellan Sametinget och riksdagen i frågor av gemensamt intresse. Utskottet ser positivt på att det pågår planering och beredning av att Sametinget ska hålla plenum i riksdagens lokaler våren 2024. Utskottet anser dock inte att det finns skäl att ta ett sådant initiativ som föreslås. Motionsyrkandet avstyrks.

Reservationer

1. Judiskt liv i Sverige, punkt 1 (SD)

av Fredrik Lindahl (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 9,
bifaller delvis motion

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 14 och
avslår motion

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 5.

Ställningstagande

Vi ser allvarligt på den ökande antisemitismen i Sverige. I Malmö har ett flertal judar flyttat på grund av det hat och de hot de möts av när de är öppna med sin judiska tro eller kultur. För att underlätta och stärka judiskt liv i Sverige anser vi att det bör genomföras åtgärder för att stärka den judiska gruppens rättigheter i hela landet. Eftersom den judiska gruppen fortfarande förföljs i delar av Sverige och faller offer för brott med hatiska motiv anser vi att regeringen ska se över vilka möjligheter som finns för att stärka den judiska gruppens rättigheter i Sverige och underlätta judiskt liv i hela Sverige.

2. Judiskt liv i Sverige, punkt 1 (V)

av Jessica Wetterling (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 5 och
bifaller delvis motionerna

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 9 och
2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 14.

Ställningstagande

Utredningen om uppföljning av minoritetspolitikens slutbetänkande Högre växel i minoritetspolitiken (SOU 2020:27) visar att den judiska minoriteten på många sätt fortfarande osynliggörs i samhället och så även inom minoritetspolitiken. Den judiska minoriteten har inget förvaltningsområde och inte heller någon strategi till skillnad från den romska minoriteten. Därmed görs ingen specifik uppföljning i frågor som rör den judiska minoriteten. Jag anser att det är en stor brist som måste åtgärdas om Sverige ska kunna leva upp till ambitionerna med minoritetspolitiken och regeringens handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken.

Det är positivt att regeringen har tillsatt en utredning med uppdrag att ta fram en nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige. Jag anser dock att utredningens direktiv ska kompletteras så att det framgår att målsättningen är att inrätta förvaltningsområden för jiddisch.

3. Judiskt liv i Sverige, punkt 1 (MP)

av Jan Riise (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 14,
bifaller delvis motion
2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 9 och
avslår motion
2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 5.

Ställningstagande

Jag är bekymrad över det läge som råder, där den judiska minoriteten i Sverige befinner sig i en allt sämre situation ur säkerhetssynpunkt. Miljöpartiet arbetade aktivt i regeringen för att öka säkerheten för judiska församlingar i Sverige. Det straffrättsliga skyddet mot hatpropaganda på rasistiska grunder är starkt i Sverige, men det finns anledning att se över behovet av förstärkningar. Den förra regeringen tillsatte en utredning om kriminalisering av förnekelsen av Förintelsen. Jag vill understryka vikten av att utredningens slutsatser tas om hand och att det finns en nära dialog med den judiska minoriteten. Synligheten för jiddisch och jiddischkulturen är i vissa fall mer komplex än vad som är fallet för många andra minoritetsspråk, och detta beror på att det bland många personer med judisk bakgrund finns en oro för den egna säkerheten som kan motverka benägenheten att öppet visa sin judiska identitet.

Det är därför angeläget att genomföra satsningar på att främja och synliggöra jiddisch som ett nationellt minoritetsspråk samt att synliggöra judiskt kulturliv.

Jag välkomnar att en särskild utredare fått i uppdrag att lämna förslag till en nationell strategi för stärkande av judiskt liv i Sverige. Det är viktigt att även slutsatserna från denna utredning beaktas.

För att säkra fortlevnaden och utvecklingen av judiskt liv i Sverige anser jag att det är viktigt att ta fram en samlad beskrivning av förutsättningarna för den judiska minoriteten. I detta bör ingå en kartläggning av hinder och möjligheter för judar.

Regeringen bör verka i riktning med det anförda.

4. Romsk inkludering, punkt 2 (V)

av Jessica Wetterling (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 4 och avslår motion

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 13.

Ställningstagande

Sverige har antagit en strategi för romsk inkludering med målet att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som inte är rom. Jag kan konstatera att slutbetänkandet från Utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken (SOU 2020:27) tydligt visar att det krävs mer för att strategin för romsk inkludering ska kunna förverkligas. Den rasism och diskriminering som riktas mot romer och resande fortsätter trots regeringens tidigare satsningar. Strategin för romsk inkludering och vitboken är en bra början men för att komma till rätta med problemen behöver en rad ytterligare åtgärder vidtas.

I dag har ca 25 000–50 000 personer svensk romani som sitt modersmål. Enligt min uppfattning kan ett förvaltningsområde för romani chib bidra till den kontinuitet, förutsebarhet och stabilitet som arbetet med romsk inkludering behöver för att lyckas. Regeringen bör därför tillsätta en utredning i syfte att inrätta ett förvaltningsområde för romani chib. Storstadskommuner som Malmö, Göteborg och Stockholm skulle t.ex. med fördel kunna vara förvaltningsområden för romani chib.

5. Romsk inkludering, punkt 2 (MP)

av Jan Riise (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 13 och
avslår motion

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

Romer har under lång tid varit utsatta för omfattande diskriminering. Många romer lever fortfarande i utanförskap och det finns en stor förtroendeklyfta mellan många romer och samhällets institutioner. Den diskriminering och förföljelse som drabbat den romska minoriteten har bidragit till en bristande dokumentation av romers historia i t.ex. museer och arkiv. För att motverka en sådan utveckling i framtiden måste romer i högre grad involveras i frågor som rör dem. Detta har även goda erfarenheter från det tidigare arbetet att nå målet för romsk inkludering visat.

Strategin för romsk inkludering måste ges långsiktig och tillräcklig finansiering. Det är också viktigt att följa upp det arbete som görs för att ta fram en utbildning för personer med romsk språk- och kulturkompetens för arbete inom förskola, förskoleklass, skola, fritidshem, vuxenutbildning och socialtjänst eller hälso- och sjukvård. Utbildningen i sin helhet ska bidra till romsk inkludering i enlighet med regeringens strategi.

För att öka romers inkludering är vidare främjandet av romskt föreningsliv en viktig del. I Sverige finns ett stort antal organisationer och föreningar som på olika sätt representerar romer och romers intressen, t.ex. för att motverka antiziganism och stärka romers sociala och politiska rättigheter. Samtidigt saknas en central struktur och resursbristen är stor. Regeringen bör i dialog med det romska föreningslivet diskutera formerna för en stärkt romsk organisering.

Jag vill i sammanhanget också framhålla att ett nationellt tiggeriförbud riskerar att påverka den romska minoriteten. Jag menar att ett förbud riskerar att leda till ökad antiziganism, fler hatbrott och ett ännu hårdare klimat för en av samhällets mest utsatta grupper.

Regeringen bör verka i linje med det anförda.

6. Sanningskommissionen för det samiska folket, punkt 3 (MP)

av Jan Riise (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Genom historien har staten begått olika övergrepp gentemot urfolket samerna. Sápmi, som utgör en stor del av Sveriges yta, var för länge sedan ett område som staten inte kontrollerade. På 1600-talet började staten göra anspråk och sedan dess har utrymmet för samiskt liv minskat. De övergrepp som begåtts har handlat om rasbiologiska undersökningar men också folkfördrivningar.

Jag anser att staten ska ta ansvar för historiska övergrepp mot det samiska folket och ge upprättelse. Jag vill framhålla vikten av att sanningskommissionen för det samiska folket arbetar i lyhört samförstånd med det samiska folket. Vidare måste det finnas en beredskap från riksdagen och regeringen att omhänderta sanningskommissionens slutsatser och fortsätta jobba aktivt med en försoningsprocess. Lärdomar bör tas av andra länder som kommit längre i liknande processer samt från Svenska kyrkans försoningsarbete gentemot det samiska folket.

Regeringen bör verka i linje med det anförda.

7. Samepolitiken och Sametingets konstruktion, punkt 4 (MP)

av Jan Riise (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 1 och 6.

Ställningstagande

Svensk samepolitik behöver ett omtag i form av att det i brett samförstånd tas fram en samepolitisk färdplan. Det behövs ett brett parlamentariskt samarbete

mellan riksdagens partier och partierna i Sametinget för att nå en överenskommelse om såväl mål som medel. Regeringen bör därför ge en parlamentarisk kommitté i uppdrag att samverka med det samiska samhället på olika plan. Kommittén bör få gott om tid på sig, gå igenom reformer som genomförts de senaste decennierna och staka ut en ny riktning som tar dagens situation på allvar.

Vidare bör det genomföras en organisatorisk översyn av Sametingets konstruktion. I dag är Sametinget både ett folkvalt parlament och en förvaltningsmyndighet under regeringen. Översynen bör genomföras i samråd med det samiska samhället och syfta till att se vad som kan göras för att utveckla och förtydliga organisationen, mandatet och ändamålet med Sametinget. Detta kan utgöra en del av en samepolitisk färdplan.

8. Rättigheter för nationella minoriteter och urfolk, punkt 5 (SD)

av Fredrik Lindahl (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 12 och
avslår motionerna
2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 17,
2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 15–17 och
2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 7, 8, 15 och 16.

Ställningstagande

Samerna erhöll status som ett urfolk i Sverige 1977. Den utredning som föregick regeringens proposition 1976/77:80 om insatser för samerna hade dock inte till uppgift att utreda om det kunde finnas andra grupper som uppfyller kriterierna för urfolk. Frågan om andra gruppers status har t.ex. väckts av Svenska Tornedalingars Riksförbund som 2020 i en skrivelse till regeringen framförde ett önskemål om att regeringen skulle låta utreda huruvida även tornedalingar, kväner och lantalaiset uppfyller kraven för att anses vara ett urfolk. En önskan som inte hörsammades av den dåvarande regeringen.

Regeringen bör tillsätta en utredning med ett brett uppdrag att se över om det kan finnas andra grupper i Sverige som likt samerna uppfyller kraven för att anses utgöra ett urfolk i enlighet med ILO:s konvention nr 169.

9. Rättigheter för nationella minoriteter och urfolk, punkt 5 (V, MP)

av Jessica Wetterling (V) och Jan Riise (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 17,

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 15–17 och

2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 7, 8, 15 och 16 samt avslår motion

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 12.

Ställningstagande

För att säkerställa Sveriges internationella åtaganden krävs ett aktivt och förstärkt arbete för nationella minoriteter och urfolket samerna. Detta arbete bör bl.a. omfatta åtgärder för att bevara minoritetsspråken och öka kunskapen om de nationella minoriteternas rättigheter, kultur och språk. Vidare bör det inkludera åtgärder för att förbättra genomförandet och styrningen av minoritetspolitiken. Förutom dessa åtgärder finns det även ett behov av specifika satsningar för varje enskild nationell minoritet och urfolket samerna.

I fråga om samerna måste rätten till mark och vatten för samiska intressen säkras och stärkas. Det är inskrivet i grundlagen men också en civil juridisk rättighet som grundar sig på urminnes hävd. Hänsynskrav finns inskrivet i andra lagstiftningar men tillämpningen brister. Därför krävs förtydliganden i berörda lagstiftningar. Innebörden av Girjasdomen behöver tas om hand på ett tydligt sätt. Lagstiftningen behöver också vara i linje med aktuell urfolksrätt och ge det samiska folket de rättigheter som följer av de internationella konventioner Sverige ställt sig bakom.

Vidare anser vi att det krävs en gemensam nordisk bottenplatta av rättigheter för att upprätthålla och stärka de rättigheter som samer redan har enligt urfolksrätten. Regeringen bör därför fortsätta trycka på för att nordisk samekonvention ska bli verklighet.

För att stärka samers rättigheter som urfolk bör Sverige även ratificera ILO:s konvention nr 169. Konventionen antogs av Internationella Arbetstagarorganisationen (ILO) 1989 men har ännu inte ratificerats av Sverige, trots kritik från flera internationella organ och trots att konventionens bäring på Sverige har utretts flera gånger. I Högsta domstolens dom i Girjasmålet uttalar domstolen att ILO:s konvention nr 169 i delar redan är bindande för Sverige

genom att ge uttryck för allmänna folkrättsliga principer, något som understryker konventionens betydelse.

Vidare behöver tornedalingarnas kultur och historia synliggöras och rätten till meänkieli stärkas. Ett led i detta är att öka tillgången till undervisning inom språket som i dag begränsas till enstaka platser. Regeringen bör även inrätta ett permanent center för tornedalsk historia och kultur så att kunskap om de tornedalska frågorna finns samlad. Därtill vill vi framhålla betydelsen av att omhänderta slutsatserna från sannings- och försoningskommissionen för granskning av kränkningar och övergrepp mot tornedalingar, kväner och lantalaiket för att ta konkreta steg mot försoning. Här finns lärdomar att dra från andra länder vars arbete med sannings- och försoningsprocesser mellan stat och minoriteter eller urfolk kommit längre.

Det behöver även genomföras en satsning på sverigefinnarnas rätt till språk och kultur. Den största utmaningen för det finska språkets revitalisering i Sverige är att få fler unga sverigefinnar att använda, utveckla eller lära sig språket, och att i nästa steg ge dem möjligheten och få dem att i sin tur föra språket vidare till sina barn. För språkets revitalisering i Sverige är arbetet med insamling och tillgängliggörande av sverigefinska begrepp och termer som utvecklas inom ramen för den sverigefinska språkvården viktigt.

Regeringen bör verka för att stärka rättigheter för nationella minoriteter och urfolket samerna i linje med det som anförts ovan.

10. Älvdalskans ställning, punkt 6 (SD)

av Fredrik Lindahl (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 11 och
bifaller delvis motionerna

2022/23:81 av Robert Stenkvist och Anders Alftberg (båda SD),

2022/23:418 av Staffan Eklöf (SD),

2022/23:624 av Mathias Bengtsson och Gudrun Brunegård (båda KD),

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 7 och

2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 17.

Ställningstagande

Älvdalskan skiljer sig på ett avgörande sätt från det moderna svenska språket och har anor från järnåldern. En icke obetydlig del av Älvdalens befolkning talar i dag älvdalska och intresset för språket växer bland yngre människor.

Enligt språkforskare samt Europarådets expertkommitté och ministerråd bör äldalskans ses som ett eget språk och inte en dialekt. Även den amerikanska lingvistorganisationen SIL klassade redan 2016 äldalskan som ett eget språk. Vi anser att det är viktigt att säkra äldalskans fortlevnad inför kommande generationer.

Mot denna bakgrund bör regeringen utreda för- och nackdelar med att inrätta äldalskan som ett minoritetsspråk.

11. Äldalskans ställning, punkt 6 (V, C)

av Jessica Wetterling (V) och Malin Björk (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 7 och

2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 17 och

bifaller delvis motionerna

2022/23:81 av Robert Stenkvist och Anders Alftberg (båda SD),

2022/23:418 av Staffan Eklöf (SD),

2022/23:624 av Mathias Bengtsson och Gudrun Brunegård (båda KD) och

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 11.

Ställningstagande

Äldalskan talas i dag av ca 2 500 personer och har sitt ursprung i Älvdalen i Dalarna. Flertalet experter har konstaterat att äldalskan ska betraktas som ett eget språk. Den har fått sin egen språkkod av SIL International just för att den anses avvika så pass mycket från standardsvenska.

Att garantera en grupp sina språkliga rättigheter är en grundläggande mänsklig rättighet som finns förankrad i FN:s konvention om mänskliga rättigheter. Dessutom är barnens rätt att utveckla och tillägna sig det egna modersmålet förankrad i den svenska språklagen, som tillkom 2009. I dag har barn med äldalska som modersmål ingen rätt till skolundervisning vare sig på eller i äldalska.

Europarådets expertkommitté har uppmanat svenska regeringen att se över äldalskans status. Regeringen bör ta den uppmaningen på allvar. Det arbete som görs av ideella krafter för att bevara språket är en central framgångsfaktor. Utan ett engagemang hos målgruppen kan inte ett språk överleva. Det är mycket välkommet med det bidrag som Allmänna arvsfonden skjutit till för

att föreningar i Dalarna ska kunna jobba med barn och unga i ett språk-revitaliserande arbete. Med ett officiellt erkännande av älvdalskan som ett eget språk skulle dock mer kunna göras och arbetet skulle få en kontinuitet.

Regeringen bör utreda älvdalskans position och se över möjligheten att erkänna älvdalskan som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige.

12. Teckenspråk som minoritetsspråk, punkt 7 (SD)

av Fredrik Lindahl (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 10 och
bifaller delvis motion
2022/23:1326 av Carita Boulwén (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Det svenska teckenspråket hör inte till de fem nationella minoritetsspråk för vilka Sverige skrivit under Europarådets konvention. Svenskt teckenspråk uppfyller dock flera viktiga kriterier för vad som kan betraktas som ett nationellt minoritetsspråk – det är t.ex. tydligt ett helt eget språk och har använts under mycket lång tid i Sverige.

I språklagen (2009:600) jämföras det svenska teckenspråket med de nationella minoritetsspråken, men skyddet i språklagen är inte lika omfattande som i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Genom att erkänna teckenspråk som ett officiellt minoritetsspråk skulle språket erhålla det skydd som i dag saknas.

Regeringen bör mot denna bakgrund utreda för- och nackdelar med att erkänna teckenspråk som ett minoritetsspråk.

13. Informationscentrum om nationella minoriteter, punkt 8 (V, MP)

av Jessica Wetterling (V) och Jan Riise (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 6 och
2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 7.

Ställningstagande

Sametinget har sedan 2005 ett nationellt ansvar att via Samiskt informationscentrum informera om samer och samisk kultur. Informationscentrumet är en viktig tillgång för att främja och öka tillgången på information och det samiska samhället och göra den tillgänglig. Förutom att i den egna verksamheten öka tillgång och tillgänglighet till information om samerna ska informationscentrumet ta initiativ till samverkan mellan olika aktörer som arbetar med information om samer. En annan viktig uppgift är att bilda nätverk mellan olika informationskanaler och aktörer för att berika varandra och göra det lättare att hitta svar på frågor om samerna.

För att stärka och öka tillgången och tillgängligheten till information om judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar anser vi att liknande centrum bör finnas för samtliga nationella minoriteter. Detta skulle även öka möjligheten till samverkan mellan grupperna och olika aktörer som arbetar med information om nationella minoriteter.

Regeringen bör således inrätta informationscentrum om de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar.

14. Utvärdering av konsultationslagen, punkt 9 (MP)

av Jan Riise (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 5.

Ställningstagande

Det är av stor vikt att genomförandet av konsultationsordningen underlättas och att metoder för konsultation utvecklas så att syftet uppnås, dvs. att nå samsyn och bättre ta till vara samiska rättigheter och möjligheter. Jag vill särskilt framhålla vikten av att konsultationer genomförs med det uttalade syftet att komma överens, i enlighet med intentionen bakom lagen. Det är också viktigt att det planerade nästa steget i konsultationsordningens införande, att även kommuner och regioner inkluderas i lagstiftningen, genomförs.

Regeringen bör därför utvärdera konsultationslagen och redovisa hur arbetet har gått, i enlighet med vad som även uttrycks i propositionen. Det är viktigt att de aktörer som berörs, inklusive samiska företrädare, involveras i uppföljningen.

15. Genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken, punkt 10 (SD)

av Fredrik Lindahl (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 2 och
avslår motionerna
2022/23:901 av Christofer Bergenblock m.fl. (C) yrkande 37,
2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 3 och
2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 8, 9 och 11.

Ställningstagande

Rätten till sitt nationella minoritetsspråk är en väsentlig del av förutsättningarna att vårda och förvalta sin kulturella identitet. För tre av minoritetsspråken finns förvaltningsområden som medför särskilda rättigheter och möjligheter. För de minoritetsspråk som inte har förvaltningsområden och i de områden i landet som inte har förvaltningsuppdrag är det svårt att tillgå ett språkligt utbud inom välfärdssektorn.

Regeringen bör därför utreda möjligheterna att på ett alternativt sätt tillgå nationella minoritetsspråk inom välfärdssektorn i de delar av landet som inte utgör förvaltningsområden.

16. Genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken, punkt 10 (V)

av Jessica Wetterling (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 3 och avslår motionerna
2022/23:901 av Christofer Bergenblock m.fl. (C) yrkande 37,
2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 2 och
2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 8, 9 och 11.

Ställningstagande

Utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken (SOU 2020:27) har inte i tillräcklig omfattning sett över hur tillsynsansvaret över minoritetspolitiken ska utformas för att fungera på ett tillfredsställande sätt. Från de nationella minoriteternas företrädare har det framförts att en egen myndighet för minoritetspolitiken skulle höja statusen på frågorna. Utredningen föreslår dock att uppdraget som central uppföljande och samordnande myndighet när det gäller de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken ska flyttas från Länsstyrelsen i Stockholms län till Institutet för språk och folkminnen. Sametingets roll föreslås renodlas till att bevaka frågor som rör samiska rättigheter och samiska språkets utveckling inom minoritetspolitiken.

Europarådet har i sin granskning av svensk minoritetspolitik påtalat problemet med att minoriteterna varken har någon instans att vända sig till eller tillgång till något rättsligt verktyg när rättigheter inte efterlevs, något som har påtalats som en allvarlig brist. De nationella minoriteterna bekräftar, enligt utredningen, i hög utsträckning den bilden. Utredningen menar att Institutet för mänskliga rättigheter (MR-institutet) som inrättades den 1 januari 2022 kan fånga upp denna problematik. MR-institutet ska bl.a. följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige. Institutet ska lämna förslag till regeringen om de åtgärder som behövs för att säkerställa de mänskliga rättigheterna, men har inte i uppdrag att pröva anmälningar från enskilda eller utöva någon tillsyn över hur minoritetslagen följs.

Mot denna bakgrund bör regeringen återkomma med förslag om ett fungerande nationellt tillsynsansvar för att säkerställa att syftet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk efterlevs.

17. Genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken, punkt 10 (C)

av Malin Björk (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:901 av Christofer Bergenblock m.fl. (C) yrkande 37 och avslår motionerna

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 2,

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 3 och

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 8, 9 och 11.

Ställningstagande

Invånare som talar samiska, finska eller meänkieli och bor i ett förvaltningsområde har rätt att ha kontakt med myndigheter på sitt minoritetsspråk, erbjudas äldreomsorg på minoritetsspråken och träffa personal som behärskar språket. Socialstyrelsens kartläggning från 2019 visar på stora variationer mellan förvaltningskommunerna och stor brist på den språk- och kulturkompetens som behövs för att ge personcentrerad vård. Vidare saknar ett flertal kommuner och regioner särskilda insatser inom diagnostik samt vård och omsorg riktade till personer med demenssjukdom och som har ett annat modersmål än svenska.

Regeringen bör mot denna bakgrund se över vilka insatser som behövs för att säkerställa jämlik vård och omsorg i enlighet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk för personer som berörs av denna, oberoende av vilken kommun inom förvaltningsområdena för samiska, finska eller meänkieli man bor i.

18. Genomförande, tillsyn och uppföljning av minoritetspolitiken, punkt 10 (MP)

av Jan Riise (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 8, 9 och 11 samt avslår motionerna

2022/23:901 av Christofer Bergenblock m.fl. (C) yrkande 37,

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 2 och

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

Personer som talar ett minoritetsspråk har särskilda rättigheter inom skola, vård och omsorg, och därmed rätt att använda sitt språk inom delar av den offentliga förvaltningen. Offentliganställda har vidare ett ansvar att ge

personer som talar ett minoritetsspråk ökad kunskap om vilka språkliga och kulturella rättigheter de har. För att förbättra servicen bör regeringen genomföra ett kunskapslyft om nationella minoriteters språkliga och kulturella rättigheter som riktar sig till offentligt anställda. Det är avgörande att representanter från de nationella minoriteterna involveras i detta kunskapslyft. Regeringen behöver också intensifiera arbetet med att ge skolpersonal tillräckliga resurser för att alla barn och unga ska få information om Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråken.

Regeringen måste vidare säkerställa att alla kommuner får stöd och resurser för att leva upp till sina skyldigheter enligt grundskyddet för nationella minoriteter, och även följa upp hur detta efterlevs. Fortfarande, snart 14 år sedan minoritetslagen trädde i kraft, har alldeles för få av de drygt 200 kommunerna som inte ingår i något förvaltningsområde vidtagit tillräckliga åtgärder för att uppfylla lagens krav om grundskydd för de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.

Utredningen för uppföljning av minoritetspolitiken gjorde bedömningen att den nuvarande styrningen av området inte är tillräckligt effektiv och lämnade förslag om att det ska inrättas en ny särskild myndighet med ansvar för samordning, uppföljning och främjande av minoritetspolitiken (SOU 2020:27). Förslaget har dock kritiserats av flera remissinstanser, och som alternativ har de framhållit att de nuvarande myndigheterna bör stärkas. Hösten 2021 beslutade riksdagen på förslag av regeringen om en förstärkning av Länsstyrelsen i Stockholms län om 90 miljoner kronor under åren 2022–2024 för myndighetens arbete med nationella minoriteter. Det är viktigt att följa upp hur detta arbete faller ut. En effektiv och ändamålsenlig samordning, utveckling och uppföljning av minoritetspolitiken är avgörande för att minoritetspolitiken i sin helhet ska stärkas.

Regeringen bör verka i linje med det som anförts.

19. Stöd till organisationer, punkt 11 (C)

av Malin Björk (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 18 och avslår motion

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 12.

Ställningstagande

Minoritetspolitiken ska genomföras tillsammans med de nationella minoriteterna, inte av andra för minoriteterna. Därför är delaktighet och inflytande ett av politikområdets tre delområden. Civilsamhällets betydelse för att vårda, värna och utveckla de nationella minoriteterna och minoritetsspråken kan knappast nog understrykas. Att de idéburna organisationerna har ekonomiska och praktiska förutsättningar att bedriva en bra verksamhet är därför av stor vikt för att minoritetspolitiken ska kunna genomföras i praktiken. Regeringen bör därför verka i linje med detta.

20. Stöd till organisationer, punkt 11 (MP)

av Jan Riise (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 12 och
avslår motion

2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 18.

Ställningstagande

De nationella minoriteternas föreningar och organisationer har, både lokalt och nationellt, en ytterst viktig roll för att minoritetspolitiken får genomslag. Samtidigt är dessa organisationer hårt pressade. Förväntningarna på de nationella minoriteternas föreningsliv som en källa till deltagande och kunskap är hög, samtidigt som föreningar och organisationer ofta saknar de ekonomiska och personella resurser som detta kräver. Det är glädjande att statsbidraget till organisationer som företräder nationella minoriteter äntligen har höjts kraftigt i och med förstärkningen av minoritetspolitiken under perioden 2022–2024. Regeringen behöver följa upp denna satsning med siktet inställt på att anslå permanenta medel efter 2024. De nationella minoriteterna ska vara självständiga i förhållande till staten. Det innebär att efter att vissa demokratiska grundregler har uppfyllts ska organisationerna själva få bestämma vad deras resurser ska användas till. Regeringen bör därför även verka för att säkerställa att EU-bidrag, öronmärkta för att stärka nationella och etniska minoriteter, går direkt till minoritetsorganisationer i stället för via medlemsstaterna.

21. Kontaktyta för dialog mellan Sametinget och riksdagen, punkt 12 (C)

av Malin Björk (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 13.

Ställningstagande

Eftersom samers inflytande och samiska rättigheter rör aspekter inom många olika politikområden behöver följaktligen åtgärder vidtas inom dessa. För att öka kunskapen och förståelsen för Sveriges folkrättsliga ansvar för urfolket samerna, skulle en kontaktyta för dialog mellan företrädare för det samiska folkvalda organet Sametinget och Sveriges riksdag behöva utvecklas.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2022/23

2022/23:81 av Robert Stenkvist och Anders Alftberg (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att bevara, levandegöra och erkänna språket äldvallska som ett minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP):

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkta rättigheter för nationella minoriteter och urfolket samerna och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:418 av Staffan Eklöf (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att genomföra en översyn avseende äldvallskans ställning och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:624 av Mathias Bengtsson och Gudrun Brunegård (båda KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i enlighet med Europarådets ministerråds rekommendation initiera en oberoende granskning gällande äldvallskans ställning enligt Europarådets konvention om landsdels- och minoritetsspråk samt redovisa vilka åtgärder som bör vidtas för att skydda äldvallskans överlevnad, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:901 av Christofer Bergenblock m.fl. (C):

37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över vilka insatser som behövs för att säkerställa jämlik vård och omsorg i enlighet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk för personer som berörs av denna, oberoende av vilken kommun inom förvaltningsområdena för samiska, finska eller meänkieli man bor i, och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:988 av Michael Rubbestad m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att på alternativt sätt tillgå nationella minoritetsspråk inom välfärdssektorn i de delar av landet som inte utgör förvaltningsområden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta judiskt liv i hela Sverige och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda för- och nackdelar med att erkänna teckenspråk som ett minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda för- och nackdelar med att inrätta älvdalska som ett minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda frågan om urfolk i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1214 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om ett fungerande nationellt tillsynsansvar för att säkerställa att syftet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk efterlevs och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att inrätta ett förvaltningsområde för romani chib och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ta fram en nationell strategi för den judiska minoriteten och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör inrätta informationscentrum om de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör få i uppdrag att utreda älvdalskans position och se över möjligheten för älvdalskan att bli ett minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1326 av Carita Boulwén (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att erkänna svenska teckenspråket som nationellt minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1474 av Amanda Lind m.fl. (MP):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta informationscenter om judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett kunskapslyft riktat till offentliganställda och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla kommuner ska få stöd och resurser för att kunna leva upp till sina skyldigheter enligt grundskyddet och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att effektivisera uppföljningen av minoritetspolitiken och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka resurserna till minoriteternas organisationer och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka romers inkludering och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja judiskt liv i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att synliggöra tornedalings kultur och historia och stärka rätten till meänkieli och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att satsa på sverigefinnarnas rätt till språk och kultur och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka urfolket samernas rättigheter och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en kontaktyta för dialog för ökad förståelse för Sveriges folkrättsliga ansvar för urfolket samerna och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att älvdalska bör erkännas som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige enligt Europarådets fördrag, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om civilsamhällets betydelse för att vårda, värna och utveckla de nationella minoriteterna och minoritetsspråken och vikten av goda förutsättningar för det och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2098 av Amanda Lind m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en samepolitisk färdplan och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sanningskommissionen och tillkännager detta för regeringen.

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om konsultationsordningen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av Sametingets konstruktion och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt samisk rätt till mark och vatten och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om den nya renskötselutredningen och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nordisk samekonvention och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ratifikation av ILO 169 och tillkännager detta för regeringen.